

SOCIALUTSKOTTET

ASSISTANSERSÄTTNINGEN

Hur fungerar assistansersättningen
för personer med stora funktionshinder?

SVERIGES 
RIKSDAG 

RIKSDAGENS SOCIALUTSKOTT

Socialutskottet anordnade den 28 oktober 1997 en offentlig utfrågning om den statliga assistansersättningen. Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade har inneburit stora förbättringar för många funktionshindrade. Inte minst har assistansreformen inneburit ökad valfrihet, större inflytande och bättre livskvalitet för många svårt funktionshindrade personer.

Kostnaderna för assistansreformen var dock från början kraftigt underskattade och lagstiftningen oklar, bl.a. vad gällde gränsdragningen mellan kommunernas och statens ansvar. Detta hade lett till att riksdagen vid flera tillfällen tvingats gå in och tillföra ytterligare resurser och justera i reglerna.

I propositionen 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade bedömdes att ca 7 000 personer skulle komma att erhålla assistansersättning för i genomsnitt 40 timmar per vecka. Reformen uppskattades kosta 2,4 miljarder kronor.

I september 1997 erhöll 7 331 personer assistansersättning för i genomsnitt 74,4 timmar per vecka. 74 % hade valt att ha kommunen som assistansanordnare, 13 % hade valt kooperativ och 13 % hade valt annan form. För innevarande budgetår beräknas kostnaden uppgå till 4,1 miljarder kronor.

Under senare tid har reglerna för assistansersättningen ändrats flera gånger, dels 1 juli 1996 då avgränsningen mot viss kommunal verksamhet förtydligades, dels den 1 september 1997 då en schablonisering av assistansersättningen infördes och dels den 1 november 1997 då kommunerna övertog ansvaret för ersättning av de 20 första assistanstimmarna per vecka.

Mot bakgrund av de senaste förändringarna ansåg utskottet det angeläget att få en aktuell och allsidig belysning av hur assistansersättningen fungerar för personer med stora funktionshinder.

Utfrågningen skall ses som ett led i utskottets uppföljande och utvärderande verksamhet. Utskottet bedömer att vad som sades under utfrågningen är av så allmänt intresse att det bör göras tillgängligt för en vidare krets. Därför publiceras här en utskrift av utfrågningen.

Stockholm i november 1997

Sten Svensson

Lars Hultstrand

1.1 Socialutskottets offentliga utfrågning om assistansersättningen den 28 oktober 1997

Deltagande inbjudna:

Statssekreterare Ulf Westerberg, Socialdepartementet

Ordförande Lars Löw, Handikappförbundens samarbetsorgan

Vice ordförande Vilhelm Ekensteen, DHR

Ordförande Adolf Ratzka, STIL

Förbundssekreterare Ingrid Söderström, Svenska Kommunförbundet

Överdirektör Kerstin Wigzell, Riksförsäkringsverket

Direktör Birgit Högberg, Västerbottens läns allmänna försäkringskassa

Direktör Ulla Höjgård, Socialstyrelsen

Revisionsdirektör Kerstin Dahlén, Riksrevisionsverket

Från socialutskottet deltog:

Sten Svensson (m), ordförande

Ingrid Andersson (s), vice ordförande

Rinaldo Karlsson (s)

Hans Karlsson (s)

Liselotte Wågö (m)

Roland Larsson (c)

Conny Öhman (s)

Leif Carlson (m)

Barbro Westerholm (fp)

Mariann Ytterberg (s)

Stig Sandström (v)

Christin Nilsson (s)

Birgitta Wichne (m)

Thomas Julin (mp)

Chatrine Pålsson (kd)

Elisebeht Markström (s)

Catherine Persson (s)

Annika Jonsell (m)

Utfrågningen ägde rum i Skandiasalen.

Ordföranden: På socialutskottets vägnar ber jag att få hälsa alla närvarande hjärtligt välkomna till denna offentliga utfrågning. Vi har kallat till den för att fördjupa våra kunskaper om assistansersättningen och hur denna reform har fallit ut.

Bakgrunden till den här reformen har varit en omfattande utredningsverksamhet som startade 1988. Det var en bred representation med företrädare för alla riksdagspartier, den samlade handikapprörelsen, landstings- och kommunförbunden, statliga myndigheter m.fl. som deltog i det här arbetet. När utredningen var klar och förslaget lades på riksdagens bord räknade den dåvarande regeringen med att ca 7 000 personer skulle få assistansersättning och att det genomsnittliga antalet timmar skulle uppgå till 40 per vecka. Brutto-kostnaden beräknades då till 2,4 miljarder kronor.

Ett enhälligt socialutskott tillstyrkte förslaget och reformen trädde i kraft den 1 januari 1994. Hösten samma år föreslog regeringen att en person som lever i hushållsgemenskap med en funktionshindrad inte kan anställas direkt av denne som assistent utan att anställning då måste ordnas genom kommunens, ett kooperativs eller annat fristående organs försorg. Motivet var att det inte skulle uppstå några oklarheter kring sociala avgifter, skatter och arbetstider.

Våren 1995 aviserade regeringen att den avsåg att se över frågan om assistansersättningens finansiering och dess regelsystem. Bakgrunden var att det genomsnittliga antalet beviljade timmar per person och vecka väsentligen översteg det beräknade. Den beräknade kostnaden bedömdes då till ca 3,7 miljarder kronor. Socialutskottet hade inga invändningar mot att frågan utreddes, men betonade att assistanslagstiftningens karaktär av rättighetslagstiftning måste bibehållas.

Våren 1996 föreslog regeringen vissa förtydliganden i LSS och LASS för att uppnå en bättre kostnadskontroll då anslaget på nytt skulle komma att kraftigt överskridas. En definition av personlig assistans föreslogs, liksom en tydligare avgränsning mot viss kommunal verksamhet. Socialutskottet godtog i huvudsak regeringens förslag men gjorde vissa förtydliganden och ansåg att ingen grupp som då enligt praxis hade rätt till personlig assistans skulle helt uteslängas från denna. De här ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1996.

Hösten 1996 föreslog regeringen att för budgetåret 1997 skulle anvisas 3,6 miljarder kronor till assistansersättningen. Våren 1997 föreslog regeringen att assistansersättningen skulle tillföras ytterligare 475 miljoner kronor. Orsaken var att antalet assistansberättigade fortsatte att öka, liksom antalet genomsnittligt beviljade timmar. Samtidigt föreslogs att ersättningen skulle schabloniseras fr.o.m. den 1 september 1997.

Riksdagen har nyligen beslutat, efter förslag från regeringen, om att kommunerna skall överta finansieringsansvaret för de 20 första assistanstimmarna per vecka. Regeringen anser att assistansersättningen skall tillföras ytterligare 338 miljoner kronor för att täcka det förväntade underskottet. För 1997 beräknas kostnaden till närmare 4,5 miljarder kronor. Budgetförslaget för 1998 är 4 miljarder kronor sedan kommunerna övertagit kostnadsansvaret för 1,2 miljarder kronor, dvs. för de 20 första timmarna.

När socialutskottet planerade för denna utfrågning bad vi att Riksdagens förvaltningskontor skulle sörja för att tillgängligheten för våra åhörare skulle bli bästa möjliga. Detta är förvisso ingen lätt uppgift med hänsyn till dessa stenhus från äldre dagar, men såvitt vi kan bedöma nu har man gjort vad man kunnat. Bland annat har dispens från brandsäkerhetskraven beviljats för att möjliggöra för fler rörelsehindrade att kunna närvara i dag. Vidare har vi fått våra krav på televisering till annan lokal tillgodosedda.

Jag vill därför hälsa alla som följer dagens överläggningar via TV-skärm välkomna, liksom jag hälsar alla närvarande här i Skandiasalen välkomna hit.

Till sist vänder jag mig till de särskilt inbjudna företrädarna för myndigheter, organisationer m.fl. som vi strax skall få lyssna till.

Med dessa inledande ord ber jag att få förklara denna offentliga utfrågning öppnad.

Vi skall då börja vårt program. Vi skall först få lyssna till Lars Löw, ordförande i Handikappförbundens samarbetsorgan. Jag ber att få överlämna ordet.

Lars Löw: Tack för möjligheten att komma hit till riksdagen och diskutera de viktiga frågor som vi skall prata om i dag.

Som ni ser i programmet har vi som kommer från handikapprörelsen litet olika bakgrund. Jag själv, som ordförande i Handikappförbundens samarbetsorgan, kommer att tala litet övergripande om en del frågor, men jag kommer också, som tidigare förbundsjurist på Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, att tala om dem som har andra funktionshinder än rörelsehinder och även en del om barn.

Vi är här i dag för att prata om någonting fantastiskt och positivt. Dagens huvudämne är inte problem. I stället är det hanteringen av någonting som vi skall vara glada och stolta över, nämligen personlig assistans, som skall diskuteras. Många människor är trötta på att få sina liv diskuterade som ett problem. Jag kan inse att en del tycker annorlunda. Personlig assistans är en del av en handikappreform som till stor del bygger på en misstro mot kommuners och landstings förmåga att ge de mest funktionshindrade ett gott liv. Även det mest fantastiska kan också ifrågasättas av ekonomiska skäl.

En mer positiv syn från många håll skulle underlätta. Det skulle t.ex. leda till att vi kunde slippa sådana överreaktioner som vid den första lagändringen i assistansreformen hösten 1994. Ni minns kanske att den i princip baserar sig på en möjlig situation för en inte obetydlig andel av 137 fall. Jag vänder mig inte emot själva ändringen, men däremot formerna för den.

Det finns en misstro mot reformen, och den slår mot många olika håll, bl.a. mot anhöriga som av olika skäl engagerat sig djupt i personlig assistans. Anhöriga ses inte som en resurs, utan de misstänkliggörs i olika sammanhang. Med en positiv grundsyn ser man i stället möjligheten och vilken viktig roll anhöriga och personlig assistans kan spela t.ex. vid en ungdoms frigörelse och flytt hemifrån. Det är också viktigt att komma ihåg att när anhöriga är personliga assistenter skall de vara personliga assistenter och behandlas som sådana.

Misstron vänder sig också mot dem som har behov av ett visst medicinskt stöd. I strid med behandlande läkares intyg nekas i dag människor personlig

assistans med hänvisning till att det är medicinsk behandling och inte egenvård. Insatser som medicinering och andningshjälp kan nekas. Då ser man verkligen inte skogen för alla träd. På sidorna 64 och 175 i den ursprungliga propositionen står det: Det, dvs. personlig assistans, bör dock alltid övervägas som alternativ för barn och ungdomar till att bo utanför föräldrahemmet och för vuxna att bo på institution.

Socialstyrelsens allmänna råd i den här frågan är en bra grund att stå på och gå vidare från. Där är utgångspunkten att den behandlande läkaren skall ta det avgörande ansvaret för vad som är vad.

Den nya möjligheten till assistans vid sjukhusvistelse måste också utnyttjas på ett bättre sätt. Det finns i dag exempel på att personliga assistenter avskedas direkt när någon måste vårdas på sjukhus. Det leder självfallet till orimliga situationer.

Misstron riktas också mot barn, ungdomar och föräldrar då personliga assistenter stängs ute från verksamheter, t.ex. från klassrum. Man glömmer kanske bort att några av de tidigare domarna om personlig assistans, eller personlig vårdare som det hette på den tiden, faktiskt rörde just den situationen, nämligen barn i skolmiljö som behövde ett extra stöd för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det var också i sådana domar som Regeringsrätten myntade begreppet mänskligt hjälpmedel.

I riksdagsmotioner, i den senaste regeringsförklaringen och på annat håll beskrivs psykiskt funktionshinder utsatthet och bristen på insatser till den gruppen. När det så dyker upp en insats som är alldeles utmärkt för vissa personer med psykiska funktionshinder går larmet över landet: Nu är psykiatrigruppen på väg in i assistansreformen. Det måste stoppas, är budskapet.

Larmet var så högt att inte ens ett beslut i riksdagen kunde stoppa det. Den i lag ogrundade uppdelningen mellan olika grupper beroende på hur behov tillgodoses fortsätter. Effekten blir också att behov relaterade till utvecklingsstörning, autism och hjärnskada i vuxen ålder ifrågasätts. Myndigheterna får gärna senare svara på hur riksdagen skall få genomslag för sina beslut. Jag tror att ökad kunskap är en bra väg att gå.

De förändringar som har genomförts hittills har ibland genomförts utan nödvändig eftertanke. En del av den kritik som har framförts av handikapprörelsen har visat sig vara berättigad. Det gäller bl.a. effekterna av att ta bort personlig assistans under dagtid för vissa grupper, dvs. barn och personer med utvecklingsstörning i huvudsak, i daglig verksamhet och i skolan. Det leder till att de billiga timmarna för personlig assistans försvinner. Jag vet att ni har fått brev med exempel. Ett exempel är en person som tidigare hade personlig assistans dygnet runt. När assistansen försvann på dagcentret steg genomsnittskostnaden med 5:50 kr i timmen.

Det här har skapat situationer där timkostnaden ibland överstiger 183 kr i timmen. Dessa personer hänvisades då antingen till kommunen, till solidariteten i ett kooperativ eller till att få sin personliga assistans utförd av anhöriga som arbetar utan ersättning. När så beslutet att införa en schablon fattades kom udden till stor del att riktas mot just den gruppen med mycket stora behov relaterade till funktionshinder. Det är en grupp som, förutom personlig assistans, också behöver hjälp för att kunna arrangera sin personliga assistans.

De riskerar i dag att inte få sina behov tillgodosedda på grund av att de får en för låg assistansersättning. De riskerar också att inte få sina behov tillgodosedda eftersom varje krona måste redovisas om man får ersättning över schablonen. Ingen del av assistansersättningen kan då användas för att ta ett gemensamt ansvar i t.ex. ett kooperativ. Det system som måste byggas upp för redovisning kommer också att skapa administration på alla håll.

Riksförsäkringsverket får gärna svara senare på om det verkligen kommer att bli några besparingar.

Att få helt individuella ersättningar i framtiden verkar ganska otroligt, men det behövs en större individualisering av assistansersättningen. Det som kan diskuteras och de möjligheter som måste övervägas är bl.a. en differentiering av schablonen. En åtgärd som kan gå ganska snabbt att genomföra är att låta alla få del av schablonen och kräva särredovisning av kostnader för de särskilda skälen.

Handikapprörelsen har försökt följa och påverka utvecklingen i hela handikappreformen. I vilken mån vi har lyckats är kanske svårt att säga. Klart är att vi sedan assistansreformen trädde i kraft har kommit in sent i alla processer och haft svårigheter att påverka ordentligt. Många verkar i dag sätta ganska stor tilltro till och ha stora förväntningar på den arbetsgrupp som finns i Socialdepartementet där handikapprörelsen är representerad. Tyvärr tror jag att förväntningarna är överdrivna. Arbetsgruppen har i dag inget annat uppdrag än att finnas till. Den är ett forum för dialog mellan handikapprörelsen och Socialdepartementet. Vi i handikapprörelsen har framfört att vi vill konkretisera det arbetet lite. Vill man leva upp till FN:s standard-regler måste man låta handikapprörelsen involveras tidigare och bredare än i dag. Vi är beredda att ställa upp.

Sammanfattningsvis finns det behov av åtgärder på såväl kort som lång sikt för att utveckla assistansreformen. De går säkert att genomföra om viljan finns. Vi har faktiskt inte råd att vara utan personlig assistans. Vi har inte råd att inte ge de allra mest funktionshindrade rätten till ett gott liv, inte bara för deras skull utan för allas skull.

Ordföranden: Tack, Lars Löow, ordförande i Handikappförbundens samarbetsorgan. Nu lämnar jag ordet till Vilhelm Ekensteen som är vice ordförande i DHR. Var så god!

Vilhelm Ekensteen: Tack så mycket! Jag hoppas att vännen Lars Löow håller ordning på mig om ingen annan gör det när det gäller tiden. Eftersom jag inte ser särskilt mycket kommer jag kanske att förhålla mig litet odistinkt i förhållande till tidsmarginalen på tio minuter, men jag skall försöka.

I likhet med Lars Löow vill jag också uttrycka min uppskattning för att vi har samlats här för att diskutera assistansreformen och assistansersättningen. Jag tackar för det initiativet. Jag vet också att det är många i utskottet som är väl förtrodda med assistansreformen och som har engagerat sig i den. Det är också oerhört viktigt för oss och för handikappolitiken att ni har gjort det och att ni fortsätter att göra det.

Jag kommer att säga några saker som ni egentligen känner till, och Lars Löow nämnde dem också, om assistansreformens stora betydelse. Den utgör

utan tvivel det viktigaste handikappolitiska framsteget under de senaste decennierna. Den riktar sig till människor med stora och ofta komplicerade funktionshinder och assistansbehov och betyder i dag oerhört mycket för dem. Vi ser i dag människor med stora funktionshinder ute i samhället. Människor med stora funktionshinder är inte längre vårdobjekt. Man kan tvärtom säga att genom att människor med stora funktionshinder av olika slag kan röra sig ute i samhället och genom att vi träffas bryter man ned fördomar mellan icke funktionshindrade och funktionshindrade. Där ges nu möjligheter att upptäcka att människor med funktionshinder verkligen är människor och inte bara vårdobjekt eller något slags grupp i samhället. De är individer som har behov av att leva ett eget liv och ha personliga identiteter. Det är en mycket viktig sak.

Jag tycker också att det är viktigt att påpeka att den här reformen i dag är tryggheten och framtidstilliten för väldigt många svårt funktionshindrade. Den är basen för det liv som de lever. Där har de sin trygghet och förankring. Det är mycket glädjande att det är på det sättet. Dessutom är det ett memento för att gå fram på ett sådant sätt när man utvecklar reformen ytterligare att man inte skakar grundvalarna för människornas existens. Det har redan varit alldeles för mycket oro och ångest för människor med stora assistansbehov. I dag har vi möjlighet att gå vidare utan att väcka den oron igen hos människor med stora funktionshinder. Det är utgångspunkten.

Det var en stor sak att reformen genomfördes i ekonomiska kristider. Det var starkt av riksdagen att enhälligt fatta det beslutet 1993. Men det har samtidigt varit en olycka för människorna i assistansreformen. Låt mig ta ett exempel. Det är självklart att reformen var underfinansierad. Det är ett allmänt accepterat faktum i dag. Men det är också så att när människor med stora funktionshinder har levt ett snävt liv, ett mycket passivt, torftigt och ovärdigt liv, och sedan får möjligheter att leva som alla andra, precis som det står i propositionen som låg till grund för reformen, stiger behoven. När reformen lyckas och människor får det bättre och får möjlighet att leva behöver de också fler assistanstimmar och följaktligen stiger också antalet assistanstimmar per person. Men då uppfattas detta som ett kostnadsöverskridande och inte längre som en framgång och ett glädjande belägg för att människor lever ett bättre liv. Då förvandlas det till kostnadsöverskridande och problem som måste åtgärdas. Det är ju, som ni alla inser, en olycklig paradox som har drabbat assistansreformen. Det är viktigt att vara uppmärksam på detta inför fortsättningen.

Jag har ju tio minuter på mig och de rinner säkert snabbt i väg. Lars Lööv har sagt mycket och jag kan skriva under på allt som han har sagt. Det som nu är viktigast att kortsiktigt ta itu med är schabloniseringen. I själva verket fungerar reformen i stora delar mycket bra. Det är viktigt att komma ihåg det när Lars Lööv och vi andra pekar på de brister som finns. För många människor är detta något som fungerar i vardagen och som är oerhört viktigt. Nu gäller det att tackla de specifika och distinkta problem som finns, och dit hör schablonen. Det var olyckligt att schabloniseringen till 164 kr kom in i bilden. Den skapar nya problem som inte fanns tidigare. Den skulle kanske syfta till

att lösa vissa problem, men de får lösas på något annat sätt. De problem som schabloniseringen till 164 kr har skapat kan man inte leva med.

Låt mig sammanfatta detta. En schablonisering till 164 kr i timmen riktar sin udd mot de svårast funktionshindrade. Detta är naturligtvis helt i strid med assistansreformens intentioner, eftersom reformens intentioner är precis de motsatta, nämligen att underlätta livet och skapa liv egentligen för människor med de största funktionshindren. Jag kan peka på några saker. Visserligen skall man kunna pröva vissa särskilda skäl för en högre assistansersättning än 164 kr, men det innebär att man då skall ifrågasätta de mest funktionshindrades behov. Det är de mest funktionshindrade som på olika sätt skall motivera sina förhöjda kostnader. Det är självklart att det är personer med de stora funktionshindren som också har den dyraste assistansen. Dit hör t.ex. – för att ta en grupp som jag själv känner väl till – människor med omfattande rörelsehinder. Det gäller även de andra grupperna av funktionshindrade.

Jag kan ta mig själv som ett exempel. Om man har ett över tiden utdraget assistansbehov som kanske sträcker sig över hela dygnet eller stora delar av dygnet och kanske behöver assistans med allt från den personliga hygien till att äta och klä av eller på sig, och i en del fall att kommunicera, innebär det ett mycket kvalificerat jobb. Det är ett arbete som fordrar förtrogenhet och duktiga assistenter som behöver lång tid på sig för att kunna arbeta åt mig som brukare och funktionshindrad. Det behövs en väldigt stor förtrogenhetskunskap. Det är ett kvalificerat och krävande jobb. Då måste jag också, som har dessa större funktionshinder och dessa mer komplicerade assistansbehov, kunna få betala en högre lön till mina assistenter. Det är oerhört viktigt för mig att kunna behålla mina assistenter. Det gäller att kunna betala, rekrytera och utbilda assistenter och att även kunna behålla dem.

Förlorar man en assistent, som arbetar med en assistans som är så komplicerad och som fordrar en så djup förtrogenhet, kan man inte plocka in vem som helst nästa dag. Det är alltså oerhört viktigt att man kan både rekrytera och behålla en bra personlig assistent.

Har man stora assistansbehov som omfattar kanske hela dygnet – de exempel som Lars Löw gav – har man också utgifter för OB-tillägg. Jag har behov av assistans av olika skäl, och många med mig. På kvällar och nätter, varje helg, varje storhelg och varje timme, måste vi betala assistans. Självfallet måste också det kunna täckas av assistansersättningen. Men i dag har vi inte någon garanti för detta. Tvärtom har vi fått signaler från olika håll, vi har också fått besked i en del fall, att vi inte får sådana kostnader täckta.

En annan viktig sak är vår valfrihet. Många av oss har sökt till brukarkooperativ eller till andra alternativa assistansanordnare. Det är ingen tillfällighet. I brukarkooperativen har människor med stora funktionshinder en närhet, ett inflytande över sin tillvaro, sitt liv, som de inte kan få på något annat sätt. Där kan vi utforma vår personliga assistans på det sätt som vi behöver utforma den på. Därför är brukarkooperativen och den mångfald som de utgör en oerhört viktig del av assistansreformen.

Men kooperativen kostar litet mer än exempelvis kommunal verksamhet, därför att kooperativen saknar stordriftsfördelar och möjlighet att ha lägre kostnader av det skälet. Den delen, att valfrihet och mångfald garanteras,

finns inte heller med i schabloniseringen. Även på den punkten, när det gäller detta ytterst grundläggande förhållande, är vi i dag hotade.

Min tid är ute. Men det finns, som ni förstår, fler saker som skulle kunna föras in i bilden. Jag har velat peka på just schabloniseringen som det som närmast behöver tacklas. För övrigt menar jag – för att avrunda med det – att tre saker, som samrådsgruppen på Socialdepartementet preliminärt har diskuterat, är viktiga för att utveckla reformen ytterligare. De tror jag är viktiga att komma åt. De är viktiga att hålla sig till i första hand.

Det första är att se till att finansieringen tryggas. Det finns ju tendenser i den riktningen, att vi har gjort framsteg, att förståelsen för reformens direkta finansiering har ökat kraftigt på det politiska planet, att det finns en större medvetenhet. Den delen är oerhört viktig. Det första är alltså finansieringen.

Det andra är det som jag har varit inne på, betalningsformen. Schablonen kan ersättas med exempelvis – det tror vi kan vara ett bra alternativ – en differentierad schablon. Detta systemskifte bör genomföras målmedvetet och med viss skyndsamhet.

De tredje punkten gäller personkretsen. Människor med motivationsbehov, psykiskt funktionshindrade, personer med hjärnskador och andra har i dag ett mer otydligt förhållande till rättigheten personlig assistans. Deras rättigheter måste klargöras. I den mån denna grupp tas med i reformen måste man också se till att finansiera detta, så att det inte blir något slags konkurrens mellan olika funktionshindergrupper om den för alla så värdefulla och omistliga personliga assistansen. Personkretsfrågan och behovet av att vidga personkretsen behöver alltså också utredas. Tack så mycket, herr ordförande.

Adolf Ratzka: Jag är ordförande i STIL. Jag representerar ca 600 assistansbrukare som har slutit sig samman i kooperativ enligt *independent living*-filosofin. Tillsammans med de övriga kooperativen producerar vi ca 4,5 miljoner timmar eller ca 17 % av alla beviljade timmar. Vi är arbetsgivare för drygt 4 500 assistenter.

Brukarkooperativet STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, betraktas som början till personlig assistans i Sverige. Vi prägade begreppet personlig assistans och började redan i januari 1987 vår praktiska tillämpning. Vi utvecklade organisationsformen för brukarkooperativ och byggde upp en praxis med förhandlingar med kommuner, avtal, ersättningsnivå, interna arbetsregler och medlemsavtal. När LSS-reformen introducerades hänvisade dåvarande socialministern till STIL:s pionjärarbete, som tjänade som modell för reformen.

Jag vill instämma med Vilhelm. Personlig assistans har revolutionerat våra liv, och vi skall var rädda om den. I mitt inlägg vill jag visa hur ömtålig den kooperativa lösningen är, vilka problem vi har fått och varför vi behöver en ny ordning som garanterar en hållbar utveckling, i stället för den avveckling som man nu bedriver.

Våra medlemmar ser sig som producenter av personlig assistans, inte som vårdtagare. Vi är arbetsledare för våra assistenter. Brukaren, som på grund av intellektuella funktionshinder inte kan ta arbetsledarfunktionen, utser någon annan som arbetsledare i stället. Arbetsledarskapet ger den bästa förutsättningen för personlig assistans. Endast när vi rekryterar, utbildar, schemalägg-

ger och anvisar våra assistenter själva kan vi skräddarsy assistansen till våra individuella behov med full kontroll över vardagen.

Att vara chef för en rad människor är ingen lätt uppgift. Utan utbildning, stöd och råd är det inte många som klarar av det. Det är därför vi har skapat den kooperativa lösningen.

Vi är med i kooperativ för att tillsammans uppnå större styrka gentemot politiker och myndigheter, för att tillsammans förverkliga våra idéer om hur vi kan uppnå bättre livskvalitet och för att utbilda, stödja och uppmuntra varandra till att ta ansvar för våra liv.

Våra kooperativ utbildar medlemmarna till arbetsledare. Vi erbjuder råd och stöd, enskilt eller i grupp. Kamrater som själva har behov av personlig assistans utbildar och ger råd och stöd.

Vi hjälps åt, även med ekonomin. De flesta kooperativ tar ut ett schablonbelopp från medlemmarnas timersättning för att gemensamt bekosta administration, utbildning, rådgivning och extra stöd som man någon gång kan behöva. Vi hjälper även till med överklaganden och kan under en begränsad tid bekosta den assistans som man tvistar om med huvudmannen, t.ex. vid sjukhusvistelse eller om brukaren avlider. Kort sagt, kooperativet hjälper medlemmar med att undanröja hindren för en trygg och smidig personlig assistans.

En nödvändig förutsättning för det ömsesidiga stödet är en timersättning som täcker lönekostnader samt det av kooperativet fastställda beloppet för gemensamma ändamål. Är ersättningsnivån för låg minskas utrymmet för ömsesidigt stöd, minskas utrymmet för solidaritet, och i slutändan försvinner förutsättningarna för att ha råd att vara arbetsgivare.

I juni bestämde riksdagen att ändra ersättningsnivån och regelverket fr.o.m. den 1 september. Vi fick alltså drygt 2 månader på oss att anpassa vår rörelse till de drastiskt försämrade villkoren. Vår verksamhet bygger på – som för alla företag – en rad olika avtal med t.ex. anställda, fastighetsägare, avtal som inte kan ändras snabbt utan större kostnader.

Våra medlemmar har förbundit sig genom avtal att betala en viss ersättning under innevarande år. Sedan september kan medlemmarna inte längre betala det avtalade beloppet. Få fick nämligen utökad timersättning beviljad från kassan. Våra kooperativ går alltså för närvarande med förlust.

För att minska förlusterna har några kooperativ varit tvungna att säga upp assistenter för att erbjuda dem ny anställning med lägre lön. En del kooperativ har inte längre råd ens med utbildning av assistenter i lyftteknik och ergonomi.

Ett kooperativ överväger just nu att säga upp medlemmar som kostar kooperativet mer än 184 kr i timmen. I detta kooperativ har de flesta medlemmar omfattande fysiska och intellektuella funktionshinder, vilket innebär många timmar på obekvämt arbetstid, dubbelbemanning i utbildningssyfte, arbetsledning genom någon annan än brukaren och behov av assistenter med speciella kvalifikationer. De nya reglerna tillåter inte längre att kooperativet utjämnar kostnaderna mellan medlemmarna som tidigare. De som får utökad ersättning upp till 184 kr måste redovisa samtliga kostnader och återbetala eventuellt

överskott. På så sätt finns det inga pengar att hämta någonstans för dem som har högre kostnader än 184 kr i timmen.

Den låga timersättningen ställer medlem mot medlem. De som har haft sina assistenter under många år och som har många timmar på obekvämt arbetstid, har lönekostnader som lämnar litet eller inget kvar för kooperativets administrationskostnader eller assistenters omkostnader. De flesta som har sökt utökad ersättning på dessa grunder har hittills fått avslag från kassan. Andra med låga lönekostnader tjänar på att lämna kooperativet för assistans-anordnare som tillhandahåller endast lönehantering och därmed kan ta ut en lägre avgift. När de går blir allt mindre kvar för dem som behöver kooperativets stöd och gemenskap och som har höga lönekostnader. För dem blir kommunen det enda alternativet i längden.

Med dessa drastiskt försämrade villkor kan en del kooperativ inte fortsätta. Enbart omedelbara förändringar i reglerna kan rädda dem. T.o.m. större och äldre kooperativ kan inte klara sig längre än ett år. Det är mycket svårt i dag att starta nya kooperativ, och det blir svårare att rekrytera folk till styrelsen eftersom vi kan bli ansvariga med vår privatekonomi.

Det är naivt att tro att man kan pressa ned vår ersättning till vilken nivå som helst. Det finns en smärigräns och den har överskridits. Det är naivt att tro att den enskilde inte har drabbats.

Kooperativen måste överleva. De har givit oss kontinuitet och trygghet när riksdagen, Riksförsäkringsverket och kassorna ändrade lagen, ersättningsnivån och reglerna om och om igen.

Arbetet med att hitta en bättre lösning måste påbörjas omedelbart. Kooperativen måste vara med i det arbetet. Vi har arbetat längst med dessa frågor och har den största erfarenheten. Vi har i dag ingen färdig lösning, men är nära ett förslag som innebär ett antal ersättningsnivåer som bygger på några enkla och objektiva kriterier.

Det kostar att tillhandahålla personlig assistans varje dag, oavsett om det är vardag, helg eller storhelg. Det kostar att rekrytera och behålla personer som är skickliga, intelligenta och finkänsliga. Personlig assistans med kvalitet, kontinuitet och självbestämmande kostar helt enkelt. Jag har några jämförelsesiffror ur städbranschen, en annan personalintensiv bransch. 208 kr inklusive moms kostade det i fjol att städa Socialdepartementets golv. Det framgår av en handling från Regeringskansliets förvaltningskontor, "Upphandling för lokalvård". 197 kr inklusive moms betalar försäkringskassan i Stockholm för städning av sina kontor.

Det är 208 kr och 197 kr per timme på dagtid och under veckan, alltså helt utan obekvämt arbetstid.

Med dessa jämförelsesiffror vill jag visa vad det kostar att sysselsätta, utbilda och arbetsleda personal, även om de arbetar med golv och inte med människor.

Visar dessa jämförelsesiffror den syn som Socialdepartementet och våra politiker har på assistansbrukare? Värderar de sina kontorgolv högre än sina medmänniskor?

Ulf Westerberg: Jag vill gärna säga att jag tycker att det är ett utmärkt initiativ att anordna den här hearingen. Även om vi på Socialdepartementet har en

arbetsgrupp som representerar handikapporganisationerna och som har ett nära samarbete med dem – som gärna skall konkretiseras, Lars! – tror jag att det är väldigt viktigt att man breddar den här debatten och att fler deltar i den också i fortsättningen.

Den betydelse som LSS och insatsen personlig assistans har för personer med funktionshinder har ju skildrats på ett utmärkt sätt av Lars, Vilhelm och Adolf. Jag kan bara instämma i detta och säga att regeringen också står bakom att detta är en oerhört viktig reform.

Men jag vill även understryka att en bra reform också är en finansierad reform. Så var ju inte fallet, som flera har sagt, med den statliga assistansersättningen. Den var från början kraftigt underfinansierad. Personkretsens omfattning, som den presenterades i propositionen, hade underskattats. Antalet personer som beviljas statlig assistansersättning ökar successivt och kommer enligt prognosen att fortsätta att öka. Det kan man naturligtvis se som en framgång, men det innebär också att det skapas framför allt finansieringsproblem.

Jag kan också konstatera att det finns motioner i riksdagen och andra förslag som ytterligare skulle öka antalet personer som omfattas av LASS om de förslagen går igenom.

Men den största orsaken till att reformen blivit mycket mer kostnadskrävande än man ursprungligen beräknade är att assistanstimmarna kraftigt underskattades. De 40 timmar i veckan som beräknades är i dag nästan uppe i det dubbla, 74,4 timmar i veckan, och omfattningen ökar successivt. Kostnaderna för reformerna har alltså hela tiden ökat. Regeringen och riksdagen har också tillfört nya resurser, samtidigt som det har skett besparingar på nästan alla andra områden. Totalt har det gjorts besparingar på över 100 miljarder kronor under de senaste åren, och inom Socialdepartementets område nästan 50 miljarder kronor.

Det är alltså inte sant som ibland sägs eller antyds att regering och riksdag sparar på assistansreformen. Ett tillskott på ungefär 2 miljarder kronor är inte en besparing eller en avveckling utan en prioritering. De förslag som regeringen har lagt fram i budgetpropositionen för 1998 innebär ju att assistansersättningen tillförs ytterligare 900 miljoner kronor, alltså sammanlagt 5,2 miljarder kronor som skall tillgodose behovet hos de 7 300 personer som behöver insatsen mer än 20 timmar per vecka. Till detta kommer också kostnader för dem med mindre stödbehov.

Insatsen personlig assistans innebär en påtaglig höjning av livskvaliteten för personer med stora funktionshinder, som vi tidigare har konstaterat. Just därför måste vi se till att vi får långsiktighet och stabilitet i utformningen av den. Det innebär med nödvändighet också en stabil finansiering. Jag vill också påpeka att reformen fortfarande är relativt ny och unik, både internationellt och i Sverige. Det är inte lätt att göra regelverket rätt från början. Men vill vi slå vakt om reformen måste vi också diskutera utformningen av reglerna för att anpassa den så att den fungerar så bra som möjligt i alla avseenden. Vi måste alltså fråga oss vilka behov som insatsen personlig assistans skall tillgodose, och vilka personer som skall få tillgång till den. Det här är av främst två skäl.

Det ena är att det är uppenbart att insatsen är värdefull och positiv för dem som får del av den, för att de skall kunna leva ett aktivt liv. Det är en revolution, har det sagts. Det andra skälet är att det är en mycket kostsam insats, det är ingenting att hymla om. Den måste förbehållas dem som verkligen behöver den, och den måste komma så många av dem till del som möjligt om vi skall få varaktighet och hållbarhet i reformen. De som behöver personlig assistans är de som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av och klä på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade, precis som det sägs i 9 §, LSS.

Det har varit tufft att se till att vi kan finansiera utökningen av reformen. Men den demografiska utvecklingen innebär ju att det ett tiotal år in på 2000-talet kommer att finnas allt färre personer i arbetsför ålder som kan bidra till försörjningen av t.ex. ett växande antal äldre människor. Vi kommer då sannolikt att möta prioriteringsdiskussioner som är ännu tuffare än dem vi för i dag. Dessa diskussioner skall vi vara redo att möta med en stabilitet i LSS-reformen och i insatsen personlig assistans som gör att de inte ifrågasätts.

Insatsen måste alltså ha en förankring och ett förtroende hos allmänheten och hos skattebetalarna. För oss som skriver lagar och förordningar och beslutar om dem i riksdagen är det viktigt att se till att det inte inbjuder till överutnyttjande eller till sådant som insatsen inte har varit avsedd för. Då rubbas nämligen allmänhetens förtroende. Som skattebetalare skall du kunna lita på att pengarna används till det som de är avsedda för och att myndigheterna har kontroll över vart pengarna tar vägen. Det är i och för sig naturligtvis rimligt, som tidigare har sagts, att man kan jämna ut kostnader osv. Men det är en uppgift för myndigheterna att se till att skattebetalarnas pengar används till det som de är avsedda för – inte för dem som inte har ett myndighetsansvar.

Betraktar man handikappreformen i sin helhet tycker jag att det är beklagligt att så stor uppmärksamhet ägnas åt bara en av de tio olika insatser som finns inom ramen för LSS. Frågan är om detta också har bidragit till att de nio andra insatserna inte har kommit att efterfrågas på det sätt som det var tänkt, eller erbjudas eller användas i allt för begränsad utsträckning. Det verkar ibland som om personlig assistans skulle vara den enda insatsen av reellt värde och alltid det bästa alternativet för den enskilda individen. Men så är det ju inte alltid.

Det börjar nu också att komma vissa reaktioner. Det ser vi på Socialdepartementet i alla fall. Företrädare för personer med utvecklingsstörning har pekat på att gruppboende erbjuds i mindre och – eller i otillräcklig omfattning, att gruppboende ersätts med enskilt boende i kombination med personlig assistans. Så sker alltså inte alltid bara av omtanke om den enskilde funktionshindrade människan och hennes behov och önskemål. När den enskilda brukaren önskar det är det en utmärkt lösning. Men om det sker mot hans eller hennes vilja är det olyckligt, och vi kan inte blunda för att det finns ekonomiska incitament för en sådan här utveckling. En uppföljning från RFV har visat att år 1996 ersattes kommunala insatser till ett värde av 60 miljoner kronor med statlig assistansersättning, som kostar 450 miljoner kronor.

En aktuell fråga är den schablon för assistansersättningen som infördes fr.o.m. september i år, som har nämnts här. Med en schablon blir ersättnings-systemet enkelt och förutsägbart. Man vet vad man får, och det krävs inte så mycket administration, varken för assistansanordnaren eller hos försäkringskassan. Jag tror nog att alla tycker att det är bra med enkla regler. En nackdel är förstås att några få kan få för litet och andra för mycket ersättning. Att några få får litet för mycket kan man kanske stå ut med, om vi samtidigt sparar in på administrationen. Större problem blir det förstås om ersättningen är för låg. För att lösa det här dilemmaet infördes möjligheten för en enskild person att söka en högre ersättning än schablonen, men högst 12 % högre. Det innebär att den högsta timersättningen i år är 184 kr. Det kan då också jämföras med de 183 kronorna, enligt det förra systemet utan schablon. Den högsta nivån har alltså inte sänkts utan har höjts något.

En högre ersättning än schablonersättningen måste man förstås ansöka särskilt om hos försäkringskassan. Man måste också redovisa hur pengarna används. Det handlar inte längre om en schablon. Hur det skall gå till är Riksförsäkringsverkets uppgift att bestämma. Vi kommer senare att få höra hur verket ser på dessa frågor och på möjligheterna att göra systemet ännu enklare.

Det har hävdats att kooperativen är sårbara och kommer att tvingas upphöra med sin verksamhet på grund av de nya reglerna. Jag vill påminna om att regeringen i den ekonomiska vårpropositionen särskilt nämnde kooperativen, och att de har många brukare som kan få högre ersättning på grund av särskilda skäl. Syftet var inte att rikta udden mot kooperativen. Vi har särskilt framhållit värdet av kooperativen.

Jag är beredd att ta upp en diskussion med kooperativen om hur vi kan göra dem mindre sårbara och vad vi kan göra för att de inte skall drabbas så hårt av kostnader för uppsägningslöner och extra utbildningsinsatser som kan komma som en överraskning och annat som inte direkt har med de löpande assistanstimmarna att göra. Det är en sak som man skulle kunna diskutera. Att väga in alla eventualiteter när det gäller problem som kan uppstå i schablonen är kanske inte den bästa lösningen, och inte heller att man själv förfogar över pengar som inte har varit avsedda att användas till den löpande verksamheten.

Avslutningsvis skulle jag gärna vilja understryka att personlig assistans är en rättighet för individen. Kärnan i stödformen är att den enskilda människan skall få personlig assistans efter behov och att han eller hon själv väljer av vem, när, var och hur assistansen skall ges.

Ordföranden: Tack för det. Då går ordet till Ingrid Söderström, som är förbundssekreterare i Kommunförbundet.

Ingrid Söderström: Tack för det. Jag vill först säga att jag tycker att det är mycket tråkigt att en bra reform med så mycket gott skulle få sådana bikonsekvenser. Jag tänker här koncentrera mig på något av det som vi tycker bör rättas till när det gäller personlig assistans. En otydlig lagstiftning har tvingat riksdagen att vid flera tillfällen göra korrigeringar, vilka inte alltid medfört de förbättringar som man hade hoppats på. I min bokhylla har jag sju A 4-

pärmar som på tre år fyllts med kammarrättsdomar, och då finns där inga länsrättsdomar.

Enligt lagens förarbeten skulle personer med sådana funktionshinder som leder till stora beroendeförhållanden till omgivningen genom insatsen personlig assistans ges möjligheter att skapa sig en självständig tillvaro och ett oberoende liv. Det skall vara ett liv där den enskilde själv skall kunna avgöra på vilket sätt och i vilka situationer som hjälpen skall ges, men också ha möjlighet att överblicka hjälpens omfattning och varaktighet. Föräldrar med mycket funktionshindrade och vårdkrävande barn skulle genom assistans kunna få avlösning i föräldraansvaret när inte andra stödinsatser räckte till. Så var det alltså tänkt.

Men otydligheten vad gäller definitionen av personlig assistans ger upphov till stora tolkningssvårigheter. Assistansen har kommit att användas för annat än den var tänkt för. Jag vill ge några exempel på vad som blivit följden av denna otydlighet.

Patienter med behov av omfattande sjukvårdsinsatser skrivs hem med uppmaningen att begära personlig assistans för vård och omvårdnad i livets slutskede med motiveringen att behovet är livslångt. Personlig assistans söks till utagerande och aggressiva personer för att de skall kunna bo i eget boende, vilket innebär att assistenterna kommer att fungera som vakter så att vederbörande inte skall kunna skada sig själv eller omgivningen.

Andra problem som vi kan se ute i kommunerna är kopplade till möjligheten för anhöriga att vara assistenter. Här skulle jag kunna ge många helt orimliga exempel på familjer som byggt sin familjeekonomi på assistansersättning. Låt mig ta några: En nittonårig gravt funktionshindrad flicka går i särskolan utan att där ha särskild assistent. Hennes mor och syster arbetar vardera 40 timmar i veckan som assistenter, och brodern arbetar 20 timmar i veckan. Familjen har alltså ersättning för 100 timmars arbete i veckan. När familjen nu skall resa utomlands i tre månader begär fadern, som är god man, att dessutom få kompensation enligt LSS från kommunen för tillfälligt utökat behov för de 20 skoltimmarna.

Ett annat exempel gäller en flicka i övre tonåren vars föräldrar och syster är hennes personliga assistenter. Vilka möjligheter finns till frigörelse och ett eget boende när dessutom familjens villa och två bilar kunnat införskaffas tack vare assistansersättningen? Ett annat exempel är fadern som arbetar heltid utanför hemmet och dessutom är personlig assistent på heltid för sin son. Ytterligare ett exempel gäller föräldrar i 70-årsåldern som arbetar 70–80 timmar i veckan som assistenter till sina vuxna utvecklingsstörda barn.

Assistansersättning har tyvärr för många anhöriga blivit en inkomstkälla i stället för en frigörelse och ett oberoende och självständigt liv för den funktionshindrade.

Vad har då assistansersättning inneburit för kommunerna? Den har inneburit ett merarbete och en merkostnad. Först kan jag konstatera att LSS inneburit stora verksamhets- och kostnadsökningar för kommunerna. Vad gäller personlig assistans enligt LASS är kommunen medfinansierare till staten. Kommunen skall dessutom täcka kostnaderna för tillfälligt utökat behov, för sjuklön när assistenten blir sjuk oavsett vem som är assistansanordnare, för uppsäg-

ningslön när den enskilde säger upp assistenten och nu för de 20 första timmarna för all assistans. Det innebär egentligen att kommunen finansierar en socialförsäkringsförmån där beslutet har fattas av en annan myndighet.

Denna förändring har alltså inneburit mycket stora och ofinansierade kostnadsökningar i de kommuner där det finns ett stort behov av assistans. Dessutom visar det sig att föräldrar väljer att vara assistenter i stället för att begära 25 timmars vårdbidrag, vilket i sin tur innebär att kommunen tar över finansieringen av 20 timmars vårdbidrag från staten. Det kallar vi övervältring!

LASS förutsätter även att kommunerna ställer upp genom att finansiera assistansersättningen i avvaktan på försäkringskassans beslut. Visserligen får kommunerna retroaktiv ersättning, men den kan dröja månader och ibland upp till halvår. Administrationen av assistansersättningen är oerhört resurskrävande, bl.a. på grund av all redovisning och omständlig handläggning som inte minskar i och med den 1 november i år – tvärtom. Därtill kommer alla diskussioner såväl inom kommunen och med försäkringskassan som med olika sakkunniga utanför organisationen.

Reformen har ökat kostnaderna både för staten och för kommunerna. Som ni känner till beräknas den statliga assistansersättningen 1997 kosta 2 miljarder mer, dvs. nästan dubbelt så mycket som man räknade med inför reformen. Personlig assistans är en dyr insats i sin nuvarande utformning. I regeringens budgetproposition förväntas LASS-kostnaderna öka med 800–900 miljoner kronor per år eller ca 20 % per år under de närmaste åren.

Om staten avser att göra besparingar eller uppnå en bättre kostnadskontroll tror vi att man i första hand måste se över definitionen av personlig assistans. Vad vill man att assistansen skall vara till för? En tydligare precisering krävs. Gränserna mot medicinsk och annan vård måste förtydligas och upprätthållas. Hur skall assistansersättning avvägas mot föräldra- och anhörigansvaret?

Om inte riksdagen är beredd att se över detta tror vi inte att pengarna kommer att räcka till att ge personer med omfattande funktionshinder möjlighet att leva ett oberoende, självständigt och aktivt liv.

Vad gäller huvudmannaskapet för assistansen föreslår Svenska kommunförbundet att ansvaret för all personlig assistans övergår till staten, och att den fullt ut skall bli en socialförsäkringsförmån. Insatsen bör lyftas ur LSS och ges endast enligt LASS. Att renodla ansvaret på detta sätt tror vi gör det möjligt att komma ifrån en del av det merarbete och de otydligheter som finns i dag. Ett statligt huvudmannaskap skulle också göra det lättare att avväga assistansersättningen, handikappersättningen, vårdbidrag, bilstöd, tillfällig föräldrapenning och alla andra statliga stödförmåner mot varandra. Kanske kan de samlas till ett enda stöd – en handikappeng. Det skulle också underlätta för personer med omfattande funktionshinder, så att de slipper ha kontakter med flera olika myndigheter och ett otal olika personer för att få det stöd som de behöver.

Ordföranden: Tack för det. Då är det Kerstin Wigzell, överdirektör på Riksförsäkringsverket, som har ordet.

Kerstin Wigzell: Tack! Även om det redan har sagts många gånger och vi alla vet det, förtjänar det att påpekas en gång till: Reformen har ett stort värde.

När jag läste papper inför denna hearing påmindes jag om några siffror från Handikapputredningen, som kom i början på 90-talet. Genom enkäter och studier kunde man visa att 80 % av de funktionshindrade ansåg att de inte kunde påverka socialtjänstens ledsagarservice, och endast 8 % sade att de kunde påverka vilka personer som gav stöd och hjälp inom hemtjänsten. Det är bra att komma ihåg att det inte är så många år sedan och att skillnaden är väldigt stor.

Jag vill också säga något om kostnaderna, även om framför allt Ulf Westerberg har gått igenom dem här. De tre variabler som bestämmer kostnaderna för den statliga assistansersättningen är antal personer, antal timmar och kostnad per timme. Antalet timmar är som ni vet den variabel som har ökat mest i förhållande till förväntningarna, och det är detta som framför allt förklarar att de totala kostnaderna har blivit betydligt högre än vad man förväntade sig. Om man gör en liten räkneövning kan man se att varje timme mer i snitt per månad, dvs. varje kvart mer i snitt per vecka, innebär en årlig kostnad på 14,5 miljoner. Det är ganska stora pengar.

En av Riksförsäkringsverkets uppgifter är att göra ekonomiska prognoser åt regeringen. Därför nämnde jag dessa siffror. I övrigt är socialförsäkringsadministrationens uppgift i detta sammanhang att se till att funktionshindrade får den ersättning för personlig assistans som de har rätt till enligt lagen. Riksförsäkringsverket gör det genom normeringen utifrån lagstiftarens beslut, och försäkringskassorna gör det genom det direkta ansvaret för att rätt belopp betalas ut till rätt person i rätt tid. Riksförsäkringsverket är tillsynsmyndighet och därmed också ansvarigt för uppföljningen av hur lagen tillämpas.

Man kan se det ur administrationens synpunkt. Det är naturligtvis inte det mest intressanta, men det är ändå min uppgift att tala om det här i dag. LASS är en lagstiftning som bygger på individuella bedömningar. Det är ganska självklart att det också skall vara så. Därför är det naturligt att det finns många frågor kring tillämpningen och hanteringen av lagstiftningen. Det är en relativt ny lagstiftning, som Ulf Westerberg påpekade. Det kommer att ta tid innan den har satt sig. Om man ser på försäkringskassornas administration och dem som är närmast ansvariga för tillämpningen av LASS kan man inte säga att uppgiften upplevs som en pina och som något man vill fly ifrån. Det uppfattas tvärtom som en intressant uppgift som många gärna vill arbeta med. Det är en spännande och positiv lagstiftning, men det är också svårt. De ganska täta ändringar som bl.a. Lars Lööv nämnde tidigare är naturligtvis också till besvär för administrationen framför allt på försäkringskassorna. Det gör att det blir ännu svårare.

De klagomål som når oss från enskilda i telefon och brev rörde tidigare bl.a. nålsögat, men de klagomålen har upphört efter ändringarna i lagstiftningen från den 1 juli 1996. De vanligaste klagomålen från enskilda rör nu handläggningstiderna. Handläggningstiderna varierar förstås mellan kassorna. Jag har inga enhetliga mått för det, men man kan säga att det rör sig om tider mellan tre och fem månader. Det kan också vara längre. Mer än fem månader är naturligtvis en tid som upplevs som lång för många.

Det nya sedan den 1 september är schablonersättningen och tillämpningen av bestämmelserna om särskilda skäl. Fram till den 30 september, alltså under

den första månaden, hade 590 ansökningar inkommit till försäkringskassorna om ersättning för särskilda kostnader på grund av särskilda behov. Av de 590 ansökningarna har elva beviljats och 15 fått avslag. De andra har man ännu inte fattat beslut om. De kommer huvudsakligen från personer som anlitar kooperativ. Bara en handfull rör kommuner som assistanssamordnare. De gäller huvudsakligen särskilda kostnader till följd av särskilt stora krav på assistentens kompetens som leder till särskilt höga lönekostnader, och det gäller också kostnader för arbetsledning för en person som själv har svårt att utföra arbetsledningen. Det följer således i ganska stor utsträckning det som riksdagen har skrivit i sitt betänkande. Jag har ingen statistik, men det är vårt huvudintryck från de 590 ansökningarna.

Man skall skilja på två saker när det gäller det förhöjda beloppet, och det är själva konstruktionen respektive tillämpningen av konstruktionen. För det första innebär konstruktionen att det finns ett schablonbelopp. Där gör vi ingen prövning. Det finns inga krav på redovisning från enskilda när det gäller kostnaderna. För det andra skall det utgå ett förhöjt belopp om man kan visa att man har särskilda behov som ger särskilda kostnader. Vår bedömning är att de särskilda behoven och de särskilda kostnaderna måste identifieras. Den som vill ha ett förhöjt timbelopp måste kunna redovisa detta och på vilket sätt situationen skiljer sig från den normala. För det tredje handlar det om en individuell prövning av den enskildes behov. Det innebär att beloppet inte kan täcka kostnader därutöver. Ett kooperativ vill kanske solidariskt utjämna kostnader mellan de assistansberättigade för att hjälpa någon som har högre kostnader än schablonbeloppet plus det förhöjda timbeloppet. Det går inte, som vi ser det, eftersom det är en individuell prövning av den enskildes behov som skall ske.

Schablonbeloppet i sig är naturligtvis inte heller någonting att diskutera när det gäller tillämpningen av lagstiftningen. Riksförsäkringsverket har dock i uppdrag att i oktober varje år föreslå regeringen schablonbelopp för kommande år, och vi har inte slutfört det arbetet ännu. Vi har för närvarande lagstadgade diskussioner med Kommunförbundet. Vi lär komma att föreslå några kronors höjning av de nuvarande 164.

En fråga är om själva redovisningen kan göras enklare. Det är möjligt. Vi har lämnat frågan om redovisning just av särskilda behov och särskilda kostnader väldigt öppen på vår blankett som används av kassorna. Samma sak gäller tolkningen av bestämmelsen om särskilda skäl. Vi har i stort sett bara tagit citat från förarbetena. Båda de frågorna har vi således lämnat rätt så öppna.

I stort sett ingen tid har gått sedan lagändringen. Vi har ingen erfarenhet att bygga på, men vi kommer att ge ut nya allmänna råd till årsskiftet eller möjligtvis en bit in på nästa år. Det kan hända att vi då kan presentera några nya saker och att vi har tänkt till just när det gäller kraven på redovisning. När det gäller tolkningen av bestämmelsen om särskilda skäl kan jag säga att det kommer att dröja mycket längre än så innan man kan dra några slutsatser utifrån domar osv.

Det är alltså helt omöjligt att i dag svara på frågan om redovisningen kan göras annorlunda eller om man kan gå längre i normeringen när det gäller

tolkningen, och det är också omöjligt att i dag svara på frågan om besparingar av administrativ karaktär eller när det gäller kostnaderna över huvud taget.

Till sista september hade det alltså kommit in 590 ansökningar. Vi gissar – det kan inte vara mer än en gissning – att det kommer att sluta på ungefär 1 000 ansökningar. Då har vi räknat med att de allra flesta kooperativen kommer att söka, och också ytterligare kommuner. Det skulle motsvara ungefär 15 % av samtliga. Vi vet inte hur många av dessa 15 % som beviljas förhöjd ersättning och hur många som kommer att få avslag. Det kommer att visa sig först en bit in på nästa år.

Frågan om besparingar i administrationen kan som sagt inte besvaras ännu.

Ordföranden: Tack för det. Vi har ett inlägg till innan vi gör paus. Birgit Högberg representerar Västerbottens allmänna försäkringskassa. Varsågod!

Birgit Högberg: Tack! Jag skall försöka att säga litet grand om kassorna i övrigt, även om jag har min erfarenhet från kassan i Västerbotten. Jag vill också säga att jag i fjol deltog i *Rehabilitation International* på Nya Zeeland. Vid ett seminarium fick jag berätta om vår assistansersättning. Jag var mycket stolt över att få göra det, och jag var mycket glad över det intresse som övriga länders representanter visade för vår assistansersättning. Det kändes verkligen som något väldigt väsentligt att få framföra och delge erfarenheter av.

Västerbotten är ungefär 3 % av Sverige. Vi har i september 207 löpande assistansbeslut. 30 gäller barn och 177 vuxna. 104 gäller män och 103 kvinnor; det är verkligen jämnt. Genomsnittet hos oss är 76,1 timmar och i landet 74,4. Vi räknar styckkostnader på kassorna, dvs. vilken tid varje ärende tar och vad varje ärende kostar att handlägga. Vi ligger på 12 000 kr för varje ärende, vilket är ganska högt. Kassorna ligger på mellan 6 000 och 14 000. Vi har haft en ökning på 13 %, medan landet i övrigt ligger på 25 %. Vi har ganska låga försäkringskostnader, dvs. att assistansersättningen inte kostar så mycket hos oss. Vi har en handläggningstid på fyra till sex månader. Arbetsgivare är kommunerna i 176 ärenden. Åtta personer är anslutna till kooperativ. Åtta är egna arbetsgivare, och 13 ordnar det på annat sätt. Ungefär så ser det ut.

Assistansersättningen är en mycket spännande verksamhet för kassorna. Den är komplicerad, men den har engagerat vår personal. Vi har 27 handläggare i vår kassa som sysslar med handikappfrågor över huvud taget. Vi har specialiserat oss. Den personal som arbetar med dessa frågor har ett djupt engagemang i sitt arbete och ett stort intresse. De följer nyheter, och de är angelägna om att utveckla sitt arbete. Detta kan jag säga gäller större delen av de kassatjänstemän som arbetar med dessa frågor.

Hos oss var det när vi började jobba med dessa frågor väldigt viktigt att verkligen ta ut människor till jobbet som hade en accepterande och positiv attityd till människor med mycket komplicerade och svåra funktionsnedsättningar. De skulle acceptera alla människors rätt att delta i samhället och utveckla sina liv. Det har varit väldigt viktigt. Det har också visat sig att dessa handläggare faktiskt är kvar. De har inte velat byta arbetsuppgifter utan ligger kvar på samma.

De har fått en uppgift som är komplicerad, eftersom de har fått vara med och bedöma behov i samhället som vi tidigare nästan inte har erkänt. Adolf är en fenomenal person att beskriva vad det gäller. Inte minst i STIL-tidningen gör han det på ett alldeles utomordentligt sätt. Det är precis vad våra medarbetare har fått vara med om. De har dessutom fått vara med om alla de motstridiga intressen som visar sig i dessa ärenden. Den enskilde kan ha ett intresse och vissa förväntningar. Hans familj kan ha helt andra förväntningar. Kommunerna kan ha ytterligare andra förväntningar. Mitt i detta sitter försäkringskassettjänstemännen och handläggarna med en spännande och komplicerad uppgift som inte går att lösa ensam, utan som verkligen måste lösas i samverkan med andra.

Vår kassa, liksom de flesta andra kassor, startade väldigt öppet med samverkan med landstingen, med kommunerna och med handikapporganisationerna för att skaffa sig en plattform för detta arbete i länet. De flesta kassor har i dag också regelbundna träffar med handikapporganisationerna och ett bra samarbete med kommunerna, även om jag förstår att det ser olika ut. Jag har litet svårt att känna igen Ingrid's beskrivning av situationen i dag.

Man pratar om samsynsträffar. Handläggare från landstingen, framför allt från habiliteringen, och kommunernas LSS-handläggare träffas och diskuterar hur man skall se på behoven hos enskilda personer med svåra funktionsnedsättningar. Gemensamma hembesök är också det vanliga när man får nya ansökningar. Det är framför allt kommunens LSS-handläggare och kassa-handläggarna som gör gemensamma hembesök.

Det vi skall göra är att fatta beslut om ett personligt utformat stöd. Det skall vara knutet till personen och inte till verksamheten. Denna person skall ha ett reellt inflytande över sin assistans.

Det är onekligen svårt att bedöma vad som är resursbrist i verksamheten och vad som är kunskapsbrister hos personal när assistansersättningen måste fylla upp. Jag tror att de omprövningar som skedde för att vi skulle kunna reda ut förhållandena vad gäller kommun- och landstingsverksamheten och LASS i varje fall hos oss har betytt mycket. Vi har kunnat sätta oss ned och diskutera, och vi har också kommit fram till bra lösningar för framför allt de barn som det har gällt.

Vi har haft en enda överklagning i Västerbotten med anledning av den lagändringen.

Många – både Vilhelm, Lars och Adolf – har tagit upp frågan om kvaliteten hos assistenterna och behovet av personal med hög kvalitet. Det finns ett rätt stort utbildningsbehov som den assistentberättigade behöver diskutera med sina assistenter. Det finns också ett handledningsbehov. Jag tror att detta är frågor som vi kommer att lära oss alltmer om. Det kommer förmodligen att visa sig att vi särskilt måste ta hänsyn till detta när vi utformar ersättningarna.

De som har de mest komplicerade skadorna, barnen och de psykiskt handikappade, är de frågor som mest diskuteras när LASS-handläggare, LSS-handläggare och personer från landstingen träffas. Personligen är jag litet bekymrad över regeringsrättsdomen som enligt min åsikt alltför mycket begränsar gruppen psykiskt handikappades möjligheter. Det finns anledning att verkligen fundera över vad detta betyder.

Ryckigheten och bristen på kontinuitet är naturligtvis ett bekymmer för kassorna, men det är i allra högsta grad ett bekymmer för de personer som behöver ha assistans. Att det finns så stor del av kommunal assistans hos oss beror på att man inte riktigt vågar lita på assistansersättningens framtid. Därför är det tryggast att inte lämna det system som man har varit inne i, nämligen kommunens hemtjänst.

För oss inom kassorna är det naturligtvis enkelt med schabloniseringen när det är kommunerna som är assistanssamordnare. Men vi tror att schabloniseringen kan betyda att de särskilda skälen kommer att tillämpas rätt så hårt. Vi tycker att det – som Ulf Westerberg säger – är väldigt viktigt att man för en diskussion med kooperativen, så att de inte faller bort genom den förändring som har skett.

Detta arbete för kassorna och för oss allihop kräver en professionell samverkan. Det behövs en bred samverkan, men den skall vara professionell. Det vi har åstadkommit hos oss – en mycket bred och djup samverkan – visar att vi inte har de Sveriges värsta fall som Ingrid beskrev. Vi har inte ens hört talas om dem. Det betyder förmodligen att de inte alls aktualiseras i och med en sådan samverkan som vi har hos oss.

Vi har också bildat ett handikappråd som är kassaledningens stöd i alla handikappfrågor där det diskuteras hur vi beter oss, hur vi upplevs och också hur organisationen påverkar vårt arbetssätt. Det gäller naturligtvis också förändringar som handikapprörelsen tycker att vi skall åstadkomma.

Avslutningsvis: Detta är en viktig uppgift för kassorna att arbeta med. Den är komplicerad. Jag vill instämma med dem som säger: Låt oss nu få kontinuitet i stödet så att folk vågar planera sitt liv på ett rimligt sätt.

Ordföranden: Nu blir det strax paus. Jag föreslår att vi återsamlas kl. 11.55.

Paus.

Ordföranden: Vi återupptar överläggningarna.

Ulla Höjgård: Jag tänkte kort sammanfatta det som Socialstyrelsen i sin utvärdering av handikappreformen sagt om personlig assistans och göra en koppling till det som har gjorts under den senaste tiden (se bilaga). Mycket av det som jag här säger är sådant som delvis redan är sagt.

Som alla har sagt är personlig assistans den mest uppmärksammade insatsen i handikappreformen. Den har på olika sätt rönt uppmärksamhet. Jag skulle vilja göra en jämförelse och sätta assistansen i relation till andra insatser som också beslutades i samband med handikappreformen och som utgör den särskilda lagstiftningen, LSS.

När det gäller personlig assistans handlar det i dag om en persongrupp på ca 7 000 personer. De andra insatserna enligt LSS omfattar totalt en personkrets på ca 43 000 individer – dessa siffror är från september 1996. Det är alltså ett betydligt större antal personer som också får del av andra insatser än just personlig assistans.

Den insats som är mer eller mindre heltäckande för många individer är bostad med särskild service, ett boende för såväl vuxna som barn och ungdom. Det är i dag ca 13 000 personer som har bostad med särskild service.

Om man ser på den högsta kostnaden för varje särskild insats ligger alltså kostnaden högre totalt sett för bostad med särskild service än vad kostnaden för personlig assistans ligger i dag.

Som komplement till bostad med särskild service har många personer också en daglig verksamhet, och då handlar det om ca 17 000 individer.

Jag vill nämna detta, eftersom man så lätt glömmer bort de övriga insatserna och den utveckling som har skett sedan lagen trädde i kraft. Jag tycker att också kostnaden för assistansen och det livsinnehåll som man ger åt personer med assistansersättning måste vägas samman mot de övriga insatserna i reformen.

När man tittar på de grupper som nu har insatser enligt LSS kan man tydligt se att det finns en grupp som har fallit utanför och som har fått en mycket liten del enligt den nya lagstiftningen. Det gäller personer med psykiska funktionshinder. En stor del av förklaringen till detta som vi hitintills har sett är att den här gruppen mer behöver stödjande insatser än kompenserande insatser. När det gäller LASS, den statsliga assistansersättningen, lyser denna grupp än mer med sin frånvaro i förhållande till övriga grupper.

Socialstyrelsen kommer i uppföljningen av psykiatrireformen att försöka starkare fokusera på vad det beror på att denna grupp i så liten utsträckning har fått insatser enligt LSS och LASS. Här råder en stor okunskap i dag. Därför skall vi försöka bedöma vilka insatser som är de kvalitativt goda insatserna för denna grupp – vad som kan förbättra livskvaliteten och vilka insatser eller kombinationer av insatser som kan bidra till att förbättra livskvaliteten.

När jag säger ordet livskvalitet finns det i dag inte någon av insatserna i handikappreformen som i så hög grad har bidragit till att uppfylla lagens mål, dvs. att just ge bättre livskvalitet, som personlig assistans. Det gäller för en majoritet, inte för alla, som har fått insatsen. I så måtto vill jag, precis som alla andra som talat här, klart och entydigt säga att här har reformens mål uppfyllts mycket tydligt.

Vad är då svårigheterna? Det har varit svårt att precisera exempelvis assistansbehov som timmar per vecka. Det finns utan tvekan otydligheter och svårigheter med definitionerna av hur man skall precisera och bedöma ett assistansbehov. Lagstiftningen bygger på individuella bedömningar. Det skall den också göra, därför att ett behov skiftar starkt mellan olika individer, och man måste se till varje individs eget behov och göra bedömningarna utifrån just det riktmärket. Men det innebär också svårigheter och osäkerhet i handläggningen. Här har vi gjort flera studier som visar att olika bedömare kan bedöma ett och samma fingerade ärende väldigt olika. Vi tror just det som har nämnts tidigare här, nämligen att det behövs samverkan och samförstånd mellan myndigheter och huvudmän för att kunna avgöra det som är det rätta behovet för varje enskild individ.

Det har också talats mycket om kostnadsförskjutningar mellan huvudmännen. I början diskuterades det mycket om övervältringar. Vi kan tydligt se att när det fungerar bra beror det just på det som är inbyggt i lagen, dvs. den enskildes valfrihet. Men det har i stor utsträckning lett fram till kostnadsförskjutningarna mellan huvudmännen. Vi vet också att det finns exempel där

det inte har varit enbart valfriheten som sådan som har påverkat, och det är framför allt i dessa delar som man bör försöka finna en annan väg.

Nästa punkt på over-head-bilden visar de oklara gränserna mellan huvudmännens ansvarsområden, som har följt med assistansersättningen som en röd tråd och diskuterats i olika delar. Dels handlar det om hur timersättningen skall fastställas, dels hur ett behov i form av sjukvård eller assistans skall definieras, dels hur de särskilda skälen skall bedömas som kan leda till att man får behålla sin assistans, trots att man har assistans inom skola, barnomsorg och liknande. Jag nämnde tidigare ordet bedömning, och här tror jag också att samverkan och samråd är viktiga komponenter för att avgränsa ansvarsområden. Det är också viktigt att så långt det är möjligt tydliggöra möjliga gränser i allmänna råd och liknande.

Ytterligare en punkt som jag vill ta upp handlar om någonting som kanske kan tyckas främmande att ta upp i dag när vi talar om kostnader, nämligen att det i systemet finns inbyggt en 65-årsgräns som innebär att personer över 65 år inte har rätt till assistans. Socialstyrelsen föreslog emellertid i sin slutrapportering av handikappreformen att denna gräns bör slopas för dem som har fått rätt till assistans innan de fyllt 65 år. Skälet är att vi har följt upp vilka insatser samtliga som har fyllt 65 har fått därefter. För 60 % har det inneburit försämringar, klara försämringar. Vi har också räknat på hur många som i framtiden kommer att passera denna gräns. Inom en tioårsperiod handlar det om inte mer än ca 100 personer. Det skulle alltså leda till en marginell kostnad att göra denna förändring.

Det sista jag vill ta upp här i dag är den del som många har nämnt, men ibland mer i förbigående, dvs. de personliga assistenterna själva, som i mångt och mycket skall vara en garant för kvaliteten i insatsen. Vi har gjort en uppföljning som visar att det inom denna yrkesgrupp har varit en mycket stor rörlighet. Gruppen deltidsanställda är mycket stor, och det råder för många en osäkerhet om arbetsvillkoren. För att garantera att insatserna blir av god kvalitet skulle Socialstyrelsen gärna se att de personliga assistenternas yrkesstatus och deras möjligheter till utbildning, handledning och stöd uppmärksammades mer, också i förhållande till kraven på en verkligt god insats från dem som utnyttjar assistans.

Kerstin Dahlén: Mycket har redan sagts under förmiddagen. Men jag tänkte upprepa det som RRV anser vara väsentligt i frågan.

Vi har i en granskning konstaterat att utfallet av reformen i stort ligger i linje med de intentioner som fanns med reformen, dvs. vi håller med om att denna reform är väsentlig liksom att utfallet av den också är väsentligt. Det finns stöd för de åtgärder som har vidtagits med tanke på de intentioner som fanns med hela handikappreformen. Vi grundar detta på att de personer som får assistansersättning har stora och svåra funktionshinder och också mycket stora hjälpbehov. I vår studie kunde vi emellertid konstatera att 90 % av dem som fick assistans hade någon form av rörelsehinder. Vi fann inte någon person som fick assistansersättning, som "bara" hade ett begåvningsmässigt eller psykiskt funktionshinder. Den gruppen tycks vara klart underrepresenterad i förhållande till reformens intentioner.

När vi säger att utfallet ligger i linje med intentionerna, grundar vi det på att åtminstone 60 % av den beviljade assistansersättningen gick till timmar som rörde nära och personliga behov. Ca 15 % gick till olika typer av hemtjänstsysslor – detta oberoende av om det var män eller kvinnor som fick assistansersättning. I genomsnitt gick åtta timmar per vecka till olika fritidsaktiviteter. Övrig ersättning gick till jour och beredskap eller daglig sysselsättning.

Vi kartlade också i vilken utsträckning de funktionshindrade hade fått en förbättrad livssituation. Här kan vi också instämma med övriga som säger att den stora majoriteten har fått en ökad livskvalitet. Vi uppskattade att ca 85 % hade fått högre livskvalitet på något sätt. Det gällde dem själva och/eller anhöriga genom att de hade fått en bättre ekonomisk ersättning för tidigare delvis ofinansierat arbete. För ca 15 % var livskvaliteten oförändrad. Det berodde i första hand på att assistansersättningen hade blivit en finansieringsfråga, antingen genom att den gruppbostad där personen bodde hade ändrats och blivit ett enskilt boende, som vi hörde här på förmiddagen, eller genom att vårdbiträden i hemtjänsten blev personliga assistenter i stor utsträckning.

Men som sagt, vi anser att reformen i stort följer de mål som har funnits med reformen. Vi har inte funnit några belägg för att antalet timmar är vare sig för stort eller för litet i förhållande till intentionerna. Våra förslag i granskningen innebar att vissa preciseringar skulle göras, vilka till viss del också har gjorts. Men det är som sagt en svår och komplicerad fråga som kräver besvärliga bedömningar.

Det som vi nu vill ta upp är frågan om timsättningen och hur man beräknar kostnaderna för administration. Vi har i olika fallstudier fått exempel på att både aktiebolag och ekonomiska föreningar som är assistansgivare redovisar betydande överskott i sina verksamheter. Detta gäller naturligtvis inte alla. Men vi har sett ett exempel där en ekonomisk förening under ett år fick ut en vinst på 3,5 miljoner kronor. I ett annat fall utbetalades löner och arvoden motsvarande 1,7 miljoner kronor till två styrelseledamöter i ett aktiebolag. Det kan ju ifrågasättas om statliga medel skall generera den typen av överskott. Vi kan också konstatera att lagstiftningen ger ett utrymme för mycket generösa tolkningar ur assistansgivarens synvinkel. Det som framför allt är viktigt är att lagstöd saknas för återkrav. Försäkringskassan har inte möjlighet att kräva att assistansgivare skall betala tillbaka uppenbara övervinster. Slutligen kan vi konstatera att om man skall åstadkomma någon betydande kostnadsreduktion, krävs inskränkningar i ambitionsnivån. Men detta är som sagt en politisk fråga.

Ordföranden: Vi skall strax ge möjlighet till frågor och diskussion. Jag vill först bara nämna att vi i socialutskottet snart skall behandla regeringens budgetförslag. I min inledning nämnde jag det som regeringen föreslår. Därutöver har vi ett antal motioner att ta ställning till. Vad vi nu har fått lyssna till kommer att bredda vårt underlag inför beredningen av detta ärende. Behandlingen sker alltså inom ramen för det löpande rutinarbetet.

Tolv av utskottets ledamöter har begärt ordet, och vi har litet drygt en timme till förfogande. Jag vill därför be er att ställa korta frågor och att ge korta och koncisa svar.

Hans Karlsson (s): Inledningsvis vill jag säga att vi nu har fått ta del av en omfattande genomgång av en komplicerad reform – en mycket välkommen och angelägen belysning.

Jag har några frågor som jag skall försöka ställa så kortfattat som möjligt. Jag börjar med att rikta en fråga till Ulf Westerberg, Socialdepartementet. Vi har i dag på ledarplats i Dagens Nyheter kunnat läsa att man flaggar för risk för brandkårsutryckningar när det gäller personlig assistans. Ser man inom Regeringskansliet några risker för att tvingas vidta brandkårsutryckningar?

Nästa fråga vill jag ställa till Kerstin Wigzell, Riksförsäkringsverket. När vi i riksdagen på försommaren 1996 behandlade regeringens proposition om förändringar i LASS ändrade vi regeringens förslag något, bl.a. när det gällde 9 a §, där vi tog bort ordet praktisk. Syftet var att möjliggöra att exempelvis psykiskt funktionshindrade räknades in för att kunna få motivationsstöd. Uppenbarligen har inte detta initiativ från utskottet och riksdagen fått genomslag i den praktiska tillämpningen, vilket både jag och andra är litet funder samma över. Kan du ge något svar på varför så inte har skett?

Jag har ytterligare en fråga till Riksförsäkringsverket. Jag har blivit uppmärksam på att det på den blankett som skall fyllas i för redovisning av assistanstimmar inte finns möjlighet för två makar som har personlig assistans att göra en gemensam redovisning. De avkrävs en individuell redovisning, trots att de anser att det är omöjligt att skriva under att det har skett en helt korrekt fördelning mellan de två individerna.

Nästa fråga vill jag ställa till företrädare för kooperativen. Vi kunde tidigare höra Ulf Westerberg antyda att man inom Regeringskansliet funderar över en annan ordning när det gäller att hantera uppsägningslönen för personliga assistenter, när en brukare drabbas av en längre tids sjukdom eller avlider. På vilket sätt skulle en sådan förändring påverka den bedömning som kooperativen gör av den schabloniserade ersättningen?

Avslutningsvis vill jag ställa en fråga till Birgit Högberg, försäkringskassan. Jag vet inte om jag var ouppmärksam när du talade, men jag uppfattade att du sade att assistansen inte kostar så mycket för er. Jag skulle gärna vilja ha en förklaring till detta.

Ulf Westerberg: Jag kan kort säga till Hans Karlsson att vi inte planerar några brandkårsutryckningar. Vi tror inte att det skall behöva göras någonting framöver. Vi har ett nära samarbete med framför allt handikapporganisationerna och kontakter med kooperativen. Vi vill utvärdera handikappreformen för att se vad som behöver göras, men då mer långsiktigt.

Kerstin Wigzell: Det är svårt att svara på frågan om riksdagens initiativ inte har fått genomslag i praktiken. Det skulle kräva att vi kunde göra analyser av avslag, och det har vi inga former för. Men en fråga som Riksförsäkringsverket har ställt sig är om man inte över huvud taget borde göra analyser av avslag när det gäller många försäkringsförmåner.

Det blev turbulens i början, eftersom riksdagen ändrade regeringens förslag. Det var kort om tid fram till ikraftträdandet och Riksförsäkringsverkets folk var länge hänvisade till att utgå från propositionen. Eftersom det blev mycket diskussioner efter riksdagens ändringar blev ju försäkringskassorna

extra uppmärksammade på att riksdagen faktiskt gjorde ett annat ställningstagande.

Fortfarande är det de grundläggande behoven som styr bedömningarna. Ordet praktisk finns inte, men däremot görs naturligtvis en tolkning av vad som menas med de grundläggande behoven. Det är ju också detta som Regeringsrättens dom behandlar. Men som sagt är det svårt att säga om ändringen inte har fått genomslag, för vi vet inte hur många det är som har ansökt.

Frågan om gemensam redovisning av två makar är helt ny för mig. Det hela bygger ju på individuella behov. Att blanketten också gör det från början tycker jag är rimligt. Sedan kan man möjligtvis fråga sig om man inte skulle kunna tillämpa en schablon om det är fråga om två makar som lever väldigt nära varandra.

Adolf Ratzka: Svaret är mycket enkelt: I dag får vi i kooperativen ingen ersättning för assistenternas lön vid längre sjukhusvistelse. Definitionen av vad som är kort och lång sjukhusvistelse är inte klarlagd. Vi har fått avslag ibland. Vi får definitivt ingen ersättning när en av våra medlemmar går bort. Det värsta som kan hända oss ekonomiskt sett är att en medlem pendlar mellan sjukhus och hem i många månader och sedan går bort, vilket har hänt flera gånger. Vi har då inte fått ett enda öre i ersättning. Det slår alltså för oss mycket hårt, då vi med nuvarande regler inte får någon ersättning utan får ta hela förlusten själva.

Vilhelm Ekensteen: Anledningen till att jag vill ha ordet är att jag, i likhet med Adolf, företräder ett kooperativ. Jag är ordförande i Intressegruppen för assistansberättigade, IFA, och är ordförande i ett brukarkooperativ i Lund. Som jag tidigare nämnde företräder IFA en rad mindre kooperativ och andra alternativa assistansverksamheter.

Hans Karlssons fråga gällde hur det hela skulle påverka vår inställning till schabloniseringen. Jag tycker att det som Ulf Westerberg nämnde är väldigt positivt, dvs. att man skall ta upp frågan om kooperativens arbetsgivarstatus. Det finns nämligen flera viktiga aspekter, bl.a. de som Adolf nämnde. Jag välkomnar verkligen Ulf Westerbergs besked.

Sedan tillkommer andra aspekter när det gäller vår inställning till schablonen. Som flera andra här har varit inne på handlar det ytterst om en enskild rättighet, och det är väldigt viktigt att enskilda svårt funktionshindrade får sina behov tillgodosedda, oberoende av vem de anlitar. Här kommer det faktum in att OB-timmarna måste kunna täckas och att vi som har stora och komplicerade funktionshinder av olika slag måste kunna få högre lönekostnader täckta på ett annat sätt. OB-timmarna är så att säga som en definitiv sten om halsen hur man än gör. Detta är också något som inte får ligga i den fria tolkningen framöver, utan det måste garanteras personer med stora funktionshinder. Det är därför vi, som Hans Karlsson också vet, pekar på den differentierade schablonen som någonting som vi tror måste till för att man på ett enklare och mindre integritetskränkande sätt skall kunna tillgodose svårt funktionshindrades assistansbehov. Detta är mitt svar på Hans Karlssons fråga.

Birgit Högberg: Detta med de låga försäkringskostnaderna var litet kryptiskt. Jag sade att vi har höga styckkostnader, dvs. att varje ärende kostar mycket, medan vi inte lägger ut så mycket i försäkringen. Det tror vi beror på att vi har ett bra förarbete och en bra diskussion tillsammans med samverkansparterna och den enskilde. Alla de övriga Norrlandskassorna har högre kostnader utom Västernorrland, som ligger på samma nivå som vi. Exempelvis Dalarna har hälften så höga styckkostnader och mer än dubbelt så höga försäkringskostnader. Jag tror att detta hör väldigt mycket samman med hur vi arbetar och hur vi planerar tillsammans med den enskilde och inte minst med kommunerna. RFV skall hjälpa oss att titta litet närmare på det här. Men vi tror att det är på det sättet det förhåller sig. Vårt handikappråd plus den uppföljning som har gjorts av vad Västerbottenkassan håller på med visar dessutom att vi gör en bra behandling av ärendena.

Hans Karlsson: Jag vill återvända till Kerstin Wigzell, Riksförsäkringsverket. Domen från Regeringsrätten i den här frågan kom ju i somras. Har ni inom Riksförsäkringsverket gjort någon analys av konsekvenserna av domen? Har ni några funderingar om vad som skulle kunna göras för att eliminera det icke önskvärda av domen?

Kerstin Wigzell: Domen gäller ju LSS, men vi bedömer ändå att den är av värde när det gäller tolkningen av LASS. Vi tycker inte att det utifrån den domen finns anledning att ändra tolkningen, därför att domen innebär just att man gör en åtskillnad mellan att få hjälp med de grundläggande behoven och att aktivera, motivera osv. Vi tror att man måste ändra och förtydliga lagstiftningen om man vill att assistansen skall bli någonting mer än assistans i traditionell mening, dvs. hjälp med grundläggande behov, så att den också omfattar aktivering, motivering och tillsyn.

Liselotte Wågö (m): Jag har i första hand en fråga till Ulf Westerberg. Jag vill börja med att säga att det är glädjande att höra att alla tycker att detta är en bra och efterlängtd reform, som på det hela taget har haft ett genomgripande inslag i handikappade människors liv. Men det som är väldigt slående är den administrativa apparaten runt hela reformen. Det som jag spontant tänker på är om det är rimligt att man i samband med en sådan här reform binder så mycket ekonomiska medel för ren hantering och administration. Då undrar ju vän av ordning om inte Socialdepartementet borde se över den praktiska hanteringen av reformen; om det är för många aktörer inblandade, om det är för många olika delar av Myndighetssverige inblandade, om det är för många aktörer som den handikappade, dvs. den som är föremål för bedömning av om det finns utrymme för ett bistånd, måste ha kontakt med.

Finns det inte oerhört mycket pengar att tjäna på att förenkla hanteringen? Jag tycker att många här har varit inne på att det är väldigt mycket som är krångligt i samarbetet. Alla efterlyser en samsyn och samverkan. Det är ju klart att hanteringen måste underlättas av att färre personer och myndigheter är inblandade. På det sättet skulle man också kunna försöka rikta de medel som regeringen anslår i reformen till det som var det ursprungliga syftet, nämligen att stötta de enskilda handikappade så att de får ett drägligt och bra

liv. För ni den här typen av diskussioner i departementet, Ulf Westerberg? Om ni inte gör det, är det hög tid att frågan aktualiseras.

Denna reform, som genomfördes 1994, var välkommen och efterlängtat. Jag vet, genom mina kontakter med handikapporganisationer och även med enskilda individer som är föremål för assistansersättningen, att den har förändrat hela deras liv. Jag känner till människor som tidigare inte vågade tänka på att bilda familj och skaffa sig barn, men som genom den här reformen har fått möjligheter att leva ett vanligt liv som vilken annan människa som helst. Men för att detta skall kunna få giltighet och bärighet måste det finnas en långsiktighet i reformen. Vi kan sitta här och säga att det är jätteviktigt att det görs en individuell bedömning och prövning. Men reformen har åstadkommit väldigt mycket som gör att det är många andra människor inblandade som man måste ta hänsyn till, inte minst barn.

Det finns framför allt två grupper i Sverige som jag värnar väldigt mycket om när det gäller framför allt ekonomiska neddragningar, och det är barn och handikappade. I vilken mån har man från Socialdepartementet gjort utförliga konsekvensbeskrivningar vid de fyra tillfällena då man har varit inne och ändrat på reformen som sattes i sjön 1994?

Ulf Westerberg: Insatser som är riktade till enskilda individer efter deras egna behov kostar pengar. Det gäller administration och bedömningar. Det är en direkt följd av själva inriktningen på stödet. Självklart kan man göra allt man kan för att minska dessa kostnader för att frigöra resurser som kan gå till stöd till fler personer, som i detta exempel.

Den senaste förändringen, nämligen schabloniseringen, har skett i syfte att man skall kunna minska administrationen för att i stället kunna använda pengarna till fler som behöver stödet. Det har vi alltså funderat mycket på. Självklart skall vi utvärdera hur det fungerar och försöka undvika att gå tillbaka till ytterligare individuell bedömning. Därför är jag litet skeptisk till den lösning som har anvisats från kooperativen, nämligen att man skulle ha olika schabloner. Det ökar nämligen kostnaderna för själva prövningen. Jag tror ändå att vi ganska snabbt skall kunna få en hantering av prövningen och schablonen som skapar en bra praxis och som dessutom kanske kan följas av att vi kan ersätta kooperativen på annat sätt för det som inte ingår i schablonen, och därmed blir det en annan fördelning.

Beträffande barn och handikappade kan jag säga att reformen med personliga assistenter är kostsam – jag vill inte säga dyr – och den skall få kosta. Men det handlar om att använda pengarna på bästa sätt, så att vi får ut mesta möjliga till flest antal människor. Det innebär också att dessa kostnader både i kommuner och för staten kan innebära att när pengarna inte räcker till annat kan det gå ut över andra grupper, t.ex. andra handikappgrupper och andra grupper som behöver särskilt stöd, t.ex. de äldre. Vi har ju hört exempel från framför allt den kommunala verksamheten hur besvärligt det är att få detta att gå ihop. Självklart kan man säga att det är olyckligt att man sätter grupp mot grupp, men vad kommunalpolitiker, riksdagsmän och tjänstemän i Regeringskansliet ständigt sysslar med är att få detta att gå ihop och att göra rimliga prioriteringar. Det är vårt uppdrag och vårt jobb, och det är det som vi försöker göra vid avvägningarna mellan olika reformer.

Liselotte Wågö (m): Min följdfråga gäller fördelningen av de första 20 timmarna som kommunen skall ansvara för. Anser Ulf Westerberg att detta minskar det administrativa arbetet för reformen?

Ulf Westerberg: Det finns för- och nackdelar med den förändringen. Men syftet är framför allt att det skall innebära mindre incitament med den ordningen för kommuner som så att säga vill putta över kostnader från sin egen verksamhet till staten och att det framför allt är det personliga behovet som skall vara avgörande och inte själva bidragssystemet.

Barbro Westerholm (fp): Jag skall försöka vara kortfattad så att också den sist anmälda personen får en chans att ställa frågor.

Min första fråga är riktad till företrädarna för Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket, Kommunförbundet och Handikappombudsmannen, om hon varit här. Jag har en känsla av att vi kanske har gjort en miss. Frågan gäller samordnad utbildning. Det är ju flera personalgrupper som har att koppla till varandra. Sker det en samordning mellan er, och vem är bäst lämpad att ha ett huvudansvar för denna samordning?

Min andra fråga gäller allmänna råd, och det är egentligen fråga om samma sak. Kan man tänka sig att de olika myndigheternas allmänna råd bakas ihop till ett bredare allmänt råd, så att all inblandad personal verkligen ser kopplingarna mellan myndigheterna?

Det sista som jag vill säga är att jag tror att det är viktigt att dessa fallbeskrivningar om överutnyttjande och fel som är begångna åsätts en viss tidpunkt, så att detta inte blir vandringshistorier som följer med långt in på 2000-talet.

Ulla Höjgård: Tänker Barbro Westerholm på personal inom försäkringskassor och kommuner eller på personliga assistenter när hon talar om utbildning?

Barbro Westerholm (fp): Jag menar inte assistenterna utan personalen inom de olika myndighetsfälten.

Ulla Höjgård: Vi har haft ett samarbete mellan försäkringskassorna, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen och Kommunförbundet sedan starten av reformen. Det första allmänna rådet som skrevs var ett gemensamt arbete. Beroende på att Socialstyrelsens allmänna råd även skulle täcka in dem som hamnade under 20 timmar per vecka fanns det några skillnader, men i stort sett har vi arbetat fram allmänna råd och även gemensamt försökt gå ut för att marknadsföra dessa frågor för personal inom kommuner och försäkringskassor.

Vi på Socialstyrelsen har just börjat arbeta om våra allmänna råd om LSS. Det innebär naturligtvis också den delen som avser personlig assistans, eftersom den inte är uppdaterad i dag.

Kerstin Wigzell: När det gäller de allmänna råden kan jag säga att det som Ulla Höjgård säger stämmer, nämligen att vi har ett mycket nära samarbete. Det vore oss fjärran att göra ändringar i nya allmänna råd utan att stämma av dem med Socialstyrelsen.

Beträffande utbildningen ansvarar vi för nyhetsutbildning i samband med regelförändringar. Men sedan är det respektive kassa som har ansvaret för sin egen personal. Så fungerar det inom administrationen. Jag vet att man på vissa håll har gemensam utbildning, men det förekommer kanske inte överallt.

Birgit Högberg: I dag sitter dessa handläggare i Västerbotten tillsammans, och handikapporganisationerna finns också representerade. Jag har förstått att det är relativt vanligt, men det kan naturligtvis bli mycket mer av detta och mycket bättre.

Kerstin Dahlén: De fallstudier som jag har redovisat kommer från olika försäkringskassor, och de har redovisats och diskuterats under slutet av 1996 och under 1997.

Ingrid Söderström: De konferenser som vi har haft ända sedan reformen trädde i kraft har vi haft tillsammans med Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen. Till alla konferenser har vi bjudit in personal från försäkringskassorna, både som föreläsare och som deltagare. Så sker också bland kommunförbunden i länen.

Av förklarliga skäl hoppar jag över de allmänna råden.

När det gäller fallbeskrivningar är det inte någon risk för vandringsägnar. De fall som jag har beskrivit är högaktuella, varav två så sent som för bara någon vecka sedan.

Leif Carlson (m): Hans Karlsson ställde en fråga och förde en diskussion med Kerstin Wigzell. Jag vill fortsätta där, eftersom jag inte tyckte att detta blev klarlagt. Jag vill ställa min fråga till Ulf Westerberg. Frågan gäller den tolkning som Regeringsrätten har gjort av motivationshöjande åtgärder, s.k. påputtning. I åtminstone tre riksdagsdebatter har det varit stor enighet över partigränserna om att avsikten är att detta skall ingå. Det var även avsikten i socialutskottets betänkande. Det finns ett enigt riksdagsbeslut där detta tolkades som att detta skulle ingå. Det måste alltså ha blivit någon oklarhet i lagformuleringen, eftersom man kan få ett regeringsrättsutslag som är på detta sätt och som utifrån vad vi har sagt inte föranleder någon direkt åtgärd nu.

Jag skulle vilja ställa följande fråga till Ulf Westerberg. Eftersom intentionerna var väl kända och det fanns en bred politisk enighet, är man då villig att här göra en brandkårsuttryckning och faktiskt skriva lagen på ett sådant sätt att den uttrycker precis det som riksdagen menade med sitt beslut? Det fanns ingen tvekan i debatten om vad riksdagen menade att beslutet skulle innebära.

En följd av detta gäller personkretsen. Det är ungefär 1 300 i personkrets tre, med psykiska funktionshandikapp, som har fått insatser. Det är mycket mindre än vad vi väntade oss. Den här kretsen har varit oklar. Är man snart färdig med bedömningen av hur stor denna krets är, så att insatser kan göras? I dag kommer faktiskt många inte i åtnjutande av den hjälp som vi hade tänkt oss när lagen antogs.

Ulf Westerberg: Jag kan hålla med om att denna dom och motiveringarna är olyckliga, eftersom det självklart är riksdagens beslut som gäller och inte någon proposition. Det är också olyckligt på det sättet att om man går in och

förtydligar är det oerhört viktigt att det blir ett förtydligande som så att säga inte slår åt andra hållet heller. Det är inte alldeles enkelt att göra. Men detta är något som vi funderar på och som också tas upp i den översyn av handikappreformen som jag har talat om. Även frågan om personkretsen ingår i det arbetet.

Roland Larsson (c): Mycket av den information som vi har fått här i dag har kommit att kretsa kring de förhöjda timkostnaderna utöver schablonen. Många av de frågor och synpunkter som vi får handlar just nu om detta, även om det har varit många andra saker också tidigare. Därför är det viktigt att få ett klargörande så långt det nu går med tanke på det stora antalet oprövade fall som finns i fråga om hur detta skall tillämpas, framför allt med avseende på de två saker som har tagits upp här, nämligen obekväm arbetstid och avgifter för kooperativ och privata anordnare.

När det gäller obekväm arbetstid kan det vara på det sättet att en assistentberättigad har speciellt behov av assistent på obekväm arbetstid. Det kan ju enligt min lekmanabedömning vara motiv för högre ersättning. Jag skulle vilja höra hur ni ser på den frågan, även om jag förstår att det är svårt att svara konkret på den i alla delar.

Min andra fråga gäller kooperativen. Det står i den lagtext som vi har tagit fram och som riksdagen har fattat beslut om att medlemskap i kooperativ är ett exempel på en förhöjd kostnad. Hur ser ni på det? Jag ställer frågan eftersom det i den exempelsamling som finns och som har getts ut från Riksförsäkringsverket till försäkringskassorna inte framgår något om detta. Därför är det viktigt att veta hur ni från Riksförsäkringsverket och möjligen ni från Socialstyrelsen ser på detta.

Sedan vill jag vända mig till Adolf Ratzka eller möjligen Vilhelm Ekensten. Jag vet inte vem av er som vill svara på min fråga. Det har sagts att den förhöjda ersättningen skall prövas individuellt. Det förorsakar svårigheter för kooperativen att fördela kostnaderna på ett rimligt sätt. Min fråga är: Har ni funderat på om det kanske är något i er organisation som skulle kunna ändras för att underlätta detta? Om man nu förutsätter att varje assistentberättigad får den ersättning som han eller hon är berättigad till med anledning av kostnaderna, är det då organisationen som sådan som man möjligen kan ändra på?

Till Birgit Högberg vill jag ställa en fråga om den 20-timmarsregel som vi har. Innebär det ett merarbete för försäkringskassorna att de nu skall göra en prövning även av dem som ligger under 20 timmar, eller hur går det till? Förut var det väl kommunerna själva som avgjorde detta. Jag vet inte om detta har inneburit någon förändring, men jag skulle vilja veta det.

Sedan vill jag vända mig till Ingrid Söderström i Svenska Kommunförbundet. Hon talade om otydlighet i lagstiftningen på detta område. Jag skulle vilja fråga om tydligheten i tillämpningen av lagstiftningen när det gäller kommunerna i fråga om detta. Det har nämligen framkommit uppgifter till oss om att man i många kommuner har svårt att hålla isär vad som är begreppet personlig assistent och vad som möjligen kan vara hemtjänst i övrigt, och där man växlar personal som egentligen är anställd som personliga assistenter in i hemtjänstverksamhet på ett sätt som gör att varken den enskilda vårdtagaren eller de som är anställda som assistenter vet vad de egentligen är och gör och

vilken tjänst de har. Ibland tjänstgör de i hemtjänsten, och ibland är de assistenter. Detta är mycket viktigt, eftersom vi från riksdagens sida har sagt att det skall vara en särredovisad verksamhet. Jag skulle vilja veta hur ni gör för att särredovisa detta.

Min sista fråga till representanten från Kommunförbundet handlar om relationerna mellan försäkringskassorna och kommunerna. Det har sagts mig så sent som under kaffepausen i dag att regleringen mellan försäkringskassorna och kommunerna skall fungera på ett sådant sätt att alla kommuner får betala in exakt för de 20 timmarna för alla assistentberättigade. Men om någon assistentberättigad sedan t.ex. på grund av sjukhusvistelse eller av andra skäl inte kan utnyttja dessa timmar skall detta återkrävas från kommunerna till försäkringskassorna.

Enligt mitt förmenande verkar det vara en ytterligare belastning på den administrativa otympligheten som har nämnts här. Jag undrar om inte det går att lösa på ett enklare sätt eller om detta är ett fiktivt problem?

Kerstin Wigzell: Kostnaderna för obekvämt arbetstid kan verkligen vara ett skäl just för ett högre timbelopp. Samtidigt får man nog göra den bedömningen att alla kostnader för obekvämt arbetstid inte är ett skäl för förhöjd timpenning. Den genomsnittliga tiden ligger på ungefär 74 timmar. Självklart kan man då anta att det finns en del kostnader för obekvämt arbetstid i det. Över huvud taget rör det människor med svåra funktionshinder som inte bara behöver hjälp på kontorstid.

I schablonbeloppet ingår vårdbiträdeslön plus en del ytterligare kostnader, semesterlönötillägg och kostnader för obekvämt arbetstid motsvarande 10–15 %. Om man jämför med andra yrkesgrupper ligger detta litet högre.

Svaret är alltså både ja och nej. Det kan vara ett skäl men är det inte generellt sett.

När det gäller kooperativen står det inte i lagtexten att det ensamt är ett skäl för att få ett högre timbelopp. Lagtexten handlar fortfarande om att den enskilde skall ha särskilda behov som leder till särskilda kostnader. Vi vet att många av kooperativen ordnar assistans för människor med mycket svåra funktionshinder. Därför utgår vi från att det i fråga om det förhöjda timbeloppet i väldigt många fall kommer att röra sig om personer som anlitar kooperativ för sin assistans.

Birgit Högberg: Jag skulle vilja säga något om det sista som Kerstin Wigzell sade. Jag tycker att det är viktigt att det finns en valfrihet för den funktionshindrade att välja arbetsgivarrepresentant, så att det blir en blandning av dem som har stora svårigheter och dem som har mindre stora svårigheter. Arbetsgivarfrågan är en speciell fråga. Den har inte med personens handikapp att göra. Det kan vara en person som är en mycket dålig arbetsledare och arbetsgivare som inte klarar av detta. Jag tycker därför att man måste tänka litet speciellt på detta.

Vi har ännu ingen erfarenhet av de 20 timmarna, eftersom det är så nytt. Men vi räknar med att med den öppenhet som åtminstone vi har gentemot kommunerna skall detta inte bereda oss några administrativa bekymmer. Vi tror att vi får ungefär lika mycket diskussion om dessa 19–20 timmar som vi

har haft tidigare. Vi räknar därför inte med någon anhopning av människor med behov av assistent under 20 timmar. Det kommer att handla om dessa gränsdiskussioner.

Ulla Höjgård: Jag har inte mycket mer att tillägga, eftersom det rör sig om framför allt assistansersättningen och detta regelverk. Jag instämmer i det som har sagts.

Ingrid Söderström: Jag känner inte riktigt igen det som gällde den första frågan som jag fick. Den enskilda personen ansöker om personlig assistans i kommunen hos en speciell LSS-handläggare. Efter att en behovsprövning har gjorts fattas beslut. Valet av assistent sker i samråd med den enskilde. Jag förstår inte att det skulle kunna bli någon sammanblandning av dessa olika roller. Men en funktionshindrad person kan behöva stöd under natten. Det kan vara svårt att få någon personlig assistent att gå in och jobba under vissa enstaka tillfällen på natten. Då har man tillsammans med den funktionshindrade kommit överens om att kommunens nattpatrull skall gå in och göra de insatser som behövs under natten. Då blir det en annan person. Det blir en person från hemtjänsten.

När det gäller dessa pengar får jag säga samma sak som tidigare har sagts, nämligen att vi inte vet särskilt mycket om vilka rutiner som vi kommer att ha mellan försäkringskassorna och kommunerna. Men det som vi vet är att kommunerna kommer att få en räkning av försäkringskassorna. I dagarna har vi diskuterat hur vi skall hitta bra rutiner. Men det är ännu så nytt att vi inte har hunnit diskutera detta. Kanske Riksförsäkringsverket har några synpunkter.

Adolf Ratzka: Frågan gäller om kooperativen inte kan ställa om sitt system, så att vi kan få begrepp om vad den enskilde medlemmen tillför för kostnader till hela kooperativet. Då har vi begränsningar när det gäller hur långt vi kan gå. Det skulle innebära att bland våra många erbjudanden och tjänster och gemensamma aktiviteter borde vi debitera den enskilde varje gång som han eller hon går på en kurs, ringer ett samtal, etc. Det tycker vi strider litet grand mot den kooperativa tanken. Människor skall inte känna att de blir en belastning. Då går vi tillbaka till den gamla tiden, vilket vi inte vill. Vi vill inte att någon skall säga att han eller hon är kostsam.

Det finns också en annan anledning till att personer som kostar mer ändå inte får ersättning för de kostnader som överstiger 184 kr.

Jag vill säga något om den obekväma arbetstiden. Om man har assistans på heltid, 24 timmar per dygn, då utgör den obekväma arbetstiden 62 %.

Vilhelm Ekensteen: Jag vill komplettera det som Adolf Ratzka sade genom att beträffande kooperativen säga att i det kooperativ som jag själv är ordförande i har vi en avgift som går till kooperativet för de gemensamma kostnaderna. Men för vår del måste i princip den enskildes kostnader täckas av den enskildes assistansersättning. Det måste generellt vara på det sättet att det inte är kooperativet utan samhället som täcker kostnaderna för den enskilde genom assistansersättningen och inte genom ett förskjutande av ansvarstagande från kooperativets sida. I detta fall leder det mycket klart till en utstötningprocess

av svårt funktionshindrade. Dessutom omöjliggör det för svårt funktionshindrade att bilda kooperativ. Den individuella rättigheten måste tillgodoses också i det kooperativa sammanhanget.

Det som Adolf Ratzka sade om kostnaderna för obekväm arbetstid kan jag understryka. De är mycket viktiga, och de kan helt enkelt inte ligga och flyta på ett osäkert sätt vid bedömningarna framöver. Det är nödvändigt att det blir en distinkt klarhet i att de täcks i den utsträckning som behövs, och det är i stor utsträckning.

Roland Larsson (c): I de allmänna råd som har getts ut från Riksförsäkringsverket står det: En assistentberättigad kan på grund av sin funktionsnedsättning inte fungera som arbetsledare för en assistent. Han har därför behov av en särskild arbetsledarinsats. En av hans assistenter åtar sig att utföra denna uppgift och får därför högre lön. De extra lönekostnader och andra extra kostnader som hänger samman med denna insats bör kunna beaktas vid bestämmandet av timersättningsens storlek om det medför att schablonbeloppet överskrids.

Min fråga var egentligen följande: Om man ordnar denna arbetsledning genom ett kooperativ eller genom någon annan anordnare gäller då inte samma princip?

Kerstin Wigzell: Det spelar ingen roll hur man ordnar arbetsledningen, om det var din fråga.

Chatrine Pålsson (kd): Jag vill först säga till Ulla Höjgård från Socialstyrelsen att jag blev mycket glad över den insikt som finns när det gäller 65-årsgränsen. Jag hoppas att den skall slå rot på fler ställen.

Jag undrar om Socialstyrelsen har räknat ut hur mycket detta skulle kosta, med tanke på att det enligt prognosen bara handlade om 100 under en tioårsperiod, om jag fattade rätt.

Samtidigt vill jag ställa en annan fråga. Adolf Ratzka uppmärksammade mig på situationen för många svårt sjuka som får pendla mellan bostad och sjukhus. Jag tänker då naturligtvis på de människor som hamnar i livets slutskede. Vi vet ju att det inom den somatiska vården i dag är oerhört tunt med personal på sina ställen. Om dessa människor då inte heller får ha sin personliga assistent på det sjukhus eller det sjukhem där de vistas, undrar jag om Socialstyrelsen tittar på kvaliteten för dessa människor? Det kanske är olika regler som gör att de blir oerhört utsatta.

Jag hoppas att det är ett olycksfall i arbetet att man skickar ut propositionen som om det var det som står där som gäller inför olika beslut. Jag vänder mig då till Riksförsäkringsverket och Socialdepartementet. Vi vet ju alla hur det har slagit slint, eftersom både vi i socialutskottet och vi i riksdagen ibland förändrar förslagen. Jag hoppas därför att det i framtiden skall vara de beslut som fattas i riksdagen som man arbetar efter.

Min sista fråga vill jag ställa till Ingrid Söderström från Kommunförbundet. Den gäller den handikapp-peng som hon avslutade sitt anförande med att tala om. Jag skulle vilja att hon utvecklade detta ytterligare. Det är alltid spännande med nya förslag, och vi som politiker behöver också av och till fundera i nya banor. Därför skulle jag vilja be att hon utvecklade detta litet mer.

Ulla Höjgård: Vi gjorde en beräkning i en rapport som vi lämnade till riksdagen och regeringen i samband med att vi lämnade vår slutrapport. I den räknade vi fram ungefär 17–18 miljoner. Men det var mellan tummen och pekfingret. Det var i alla fall mycket marginella kostnader. Det gällde alltså per år, på årsbasis. Det bygger också på antagandet att den här gruppen är liten. Vi kan också se att av dem som nu är beviljade assistans, och som kommer att bli 65 år inom den här tioårsperioden, faller en del bort. Troligtvis kommer en del till, men vi har också räknat med att det faller bort en del. Vi har dessutom sett att vissa väljer andra former eftersom deras funktionshinder blir alltmer omfattande beroende på att de har sådana typer av sjukdomar som gör att de blir sämre och sämre. En del väljer då andra former och andra lösningar.

Men det här var alltså en beräkning mellan tummen och pekfingret som vi gjorde. Den är inte exakt. Det var det första jag ville säga. Den andra fråga jag fick handlade om kvaliteten utifrån de insatser som görs på sjukhem osv. Då måste jag bara fråga: Menar du personer som *har* personlig assistans?

Chatrine Pålsson (kd): Ja, det menar jag. Jag menar personer som hamnar på ett sjukhus eller ett sjukhem – t.ex. i samband med vården i livets slutskede – där man inte får ha med sin personliga assistent.

Ulla Höjgård: Naturligtvis blir det en kvalitetsskillnad. Jag tror att det är uppenbart att det blir på det sättet. Men samtidigt har man ju också väldigt stora andra behov, framför allt kanske då ett mycket stort behov av omvårdnad och mer kvalificerad sjukvård som inte lika lätt tillgodoses i det egna hemmet. Man kan alltså säga att man får minus när det gäller kvaliteten utifrån inflytande och valfrihet, men man kanske får plus när det gäller att man får en bättre sjukvård och liknande som också behövs. Hur man väger samman detta som en helhet är naturligtvis inte lätt att uttala.

Adolf Ratzka: Vad som också kan vara förödande är att det säkert finns situationer där man är på sjukhus så lång tid att man inte längre har råd att betala sin assistent. Då måste man säga upp assistenten på grund av arbetsbrist. Sedan vill man ju komma ut igen. Men assistansen är i sig förutsättningen för att komma ut. Det blir enormt svårt då incitamenten att komma ut är mycket små. Vanligen finns det någon slags praxisgräns på 14 dagar, men den är ganska snabbt överskriden.

Ingrid Söderström: Jag har inte funderat så där väldigt noga, men vad jag kan konstatera är att det utgår flera olika förmåner både inom och utanför socialförsäkringssystemet för likartade, och ibland kanske t.o.m. för samma, behov. Det gäller alltså handikappersättning och assistansersättning. Då kanske man skulle kunna ha någon slags peng, eller vad man nu vill kalla det, som skulle kunna rymma allt stöd som den funktionshindrade behöver. Man skulle få *en* myndighet, *ett* beslut, *en* summa pengar för allt det stöd som den funktionshindrade behöver. Jag tycker att det vore en intressant fråga att utreda.

Ulf Westerberg: Jag vill säga något till Chatrine Pålsson så att det inte blir några missförstånd. Vare sig Riksförsäkringsverket eller Socialdepartementet skickar ut några proppar eller annat till domstolarna för att påverka deras domar. Domstolarna sköter det här självständigt.

Thomas Julin (mp): Vi är alla överens om att det här är en viktig och bra reform. Jag känner därför en viss oro när jag hör Ingrid Söderström beskriva att det finns ett antal fall som man upplever som ett missbruk av den här reformen. Min förhoppning är att det endast rör sig om ett fåtal fall. Jag vill därför ställa en fråga till handikapporganisationerna och till STIL. Har ni några idéer om hur man skall komma till rätta med det missbruk som eventuellt sker? Det här är ju något som kan skapa en väldigt negativ bild och skada assistansreformen.

Lars Löw: Först och främst tycker jag att man måste ställa det här i proportion till vad det handlar om. Ekonomiska bindningar mellan anhöriga och människor med funktionshinder har funnits längre än assistansersättningen. Skillnaden nu är att det kanske kan vara litet mer pengar ibland. Det är alltså ingen ny problematik om man nu väljer att se det som ett problem. Det är något som man självklart måste jobba med långsiktigt. Däremot tycker jag inte om att man utgår från – vilket jag faktiskt nästan tyckte att Ingrid gjorde – att anhöriga missbrukar det här.

De exempel som Ingrid gav borde kunna utvecklas. Man frågar sig t.ex. vad mamman i den större familj som nämns har gjort tidigare. Har hon valt att hoppa av från ett tidigare arbete eller har den här reformen givit henne en möjlighet att få ersättning för ett arbete som hon har utfört tidigare och att få ett arbete och att ha en väg ut till arbetsmarknaden? Man frågar sig om pappan som nämns, och som har ett annat heltidsarbete, har arbetat med samma saker tidigare utan att få ersättning.

Det är viktigt att komma ihåg att det som har hänt i och med personlig assistans och assistansersättning är att anhöriga blir utbytbara. Det har de inte varit tidigare. Det var det jag också sade i mitt inledningsanförande: Det finns möjligheter. Man måste se möjligheterna i stället. Sedan finns det säkert i det här, precis som i fråga om andra socialförsäkringsförmåner och andra försäkringsområden, personer som har en vilja att missbruka systemet. Det måste behandlas för vad det är: bedrägerier och annat. Det är klart att det måste finnas en kontroll och en uppföljning.

Jag tycker att det var intressant att Ingrid också nämnde det här med nattpatrullerna, som jag de facto inte tycker uppfyller kravet för vad personlig assistans är. Om jag skall hårdra det tycker jag nästan att det är att sitta och erkänna försäkringsbedrägeri.

Ingrid Söderström: Så har jag inte uttryckt mig, hoppas jag: att det här skulle vara någon form av bedrägeri. Det kan vara svårt att få en person att gå ut och jobba en timme eller två timmar under natten. Då har man tillsammans med den enskilde löst det så att det blir en socialtjänstinsats. Då blir det hemtjänstpersonal som går in.

Lars Löw: Just det, men då är det inte personlig assistans heller. Där kan man också se fördelen med att det kan finnas anhöriga. Anhöriga kan hoppa in enskilda timmar då och då.

Birgit Högberg: Jag tror att assistansersättningen är det försäkringsslag där vi har de allra största möjligheterna att kontrollera – om vi nu tror att det är

kontroll som hjälper. Det är också en försäkringsform som ger oss skyldighet att ha kontakt med alla inblandade parter: den enskilde, kommunen och landstinget i den mån det är så. Jag tror att det finns föreskrifter och staket som borde göra den här reformen mindre utsatt för missbruk än många andra reformer, många andra försäkringsslag.

Adolf Ratzka: I vår utbildning och stödområdesverksamhet påpekar vi de eventuella problem som detta med anhöriga som assistenter kan ställa till med på grund av den emotionella, men också den ekonomiska, bindningen och beroendesituationen. Vi har, precis som de flesta andra kooperativ, den regeln att anhöriga inte får arbeta mer än en normal heltidstjänst. Så undviker vi problem. För många år sedan var vi tvungna att utesluta en medlem som hade överskridit det här.

Det är precis som Lars Löw säger: Missbruk är också en definitionsfråga. Jag tror att alla dessa anhöriga som jobbade i årtal, decennier, utan någon som helst ersättning i sin tur har blivit missbrukade av systemet, av skattebetalarna. Det är helt klart. Det är väl inget system som kan designas utan att det finns risk för missbruk. Kostnaderna för att undvika detta skulle vara oerhörda både i form av integritetskränkning och finansiella kostnader.

Ulf Westerberg: Jag skulle gärna vilja passa på att säga någonting om det Birgit talade om när det gäller Västerbotten. Där har de få överklaganden, och de har låga utbetalningar jämfört med andra län. Tidigare viskade Ingrid i mitt öra att Västerbotten är ett av de län som är duktigast på det här. Man har nära kontakter med organisationerna, med kommunerna och med dem som är berörda. Det är självklart att om man tar hit en försäkringskassa, tar man inte den som är sämst. Det ligger därför i sakens natur att det är Västerbotten som är här.

Jag menar att det finns mycket att göra genom att så att säga trimma det här sättet att samarbeta och få försäkringskassorna att jobba på ett smidigt sätt. Då behöver inte kostnaderna bli så höga eftersom man väl motiverar sina beslut. Man behöver inte gå till domstol. Det är också det vi eftersträvar för att få mindre byråkrati i systemet.

Ingrid Söderström: Jag vill säga att de här missbruken inte är många. Men de är tillräckligt många för att det skall skapa problem – problem som drabbar hela gruppen, också dem som verkligen behöver dessa insatser.

Jag skulle också vilja säga att personlig assistans ju bl.a. har kommit till för att skapa oberoende av anhöriga och för att göra den enskilde brukaren självständig så att denne inte skall behöva känna sig som en belastning för de anhöriga. Då tycker jag kanske att man måste kompensera de anhöriga för det arbete som de utför på annat sätt än genom den *här* reformen. Vi har sett alltför många fall eller ärenden där en förälder är både förälder, personlig assistent och god man. Hur i fridens namn skiljer man de här tre rollerna åt? Det är det som vi ser, och som man i kommunerna kanske inte kan göra särskilt mycket åt.

Lars Löw: Jag vet inte om det är så stor idé att fortsätta diskussionen, men precis som jag har sagt förut, finns ju faktiskt möjligheterna här att skapa

frigörelse. Dessutom blir det lättare att inte känna sig som en belastning när man vet att ens anhöriga faktiskt får ersättning för det de gör.

Ordföranden: Innan vi går vidare vill jag säga att vi i presidiet har gjort den bedömningen att vi får dra över med tio minuter och sluta halv två. Vi sätter också streck i talarlistan. Vi kan inte ta emot fler anmälningar.

Stig Sandström (v): Jag har fått svar på de flesta av frågorna. Det var mycket intressant. Jag hade en fundering kring de här 164 kronorna. Jag har delvis fått svar. Det utgår tydligen från vårdbiträdeslön. Då har jag litet frågor: Varför är det just så? Är det fråga om vårdbiträdeslön inom kommunen eller landstinget? Varför är det inte undersköterskelön? Hur är det tänkt sedan? Är det meningen att den här schablonen också skall följa löneutvecklingen framöver? Det vore intressanta att få veta det.

Rolf Westin: Jag kan säga att redan från början när den här reformen diskuterades gällde att man måste ha någon slags utgångspunkt. Vad jag förstår så konstaterades att om man utgick från det läge som då rådde, från vilka människor som så att säga var aktiva på det området – hemtjänst osv. – fann man det ganska naturligt att man valde just vårdbiträdeslönen. Men egentligen är detta en fråga som jag inte kan svara på bättre än så här. Det är ju så att säga förutsättningarna från första början som har varit sådana. Det är klart att man kan diskutera om det är rätt nivå. Men det är den nivå som det har sagts att det skall vara.

Ulf Westerberg: Jag misstänker att det här närmast är en fråga för mig. Det är ju precis som Rolf säger. Det här var utgångspunkten när reformen sattes i sjön 1994, och vad jag vet är det ingen som har ifrågasatt detta. Det är ju även nu med schablonen så att om det finns särskilda skäl för en speciell kompetens, kan det vara något som man tar upp som en extrakostnad.

Stig Sandström (v): Det gällde ju också det här med löneutvecklingen. Är det tänkt att det skall följa med?

Ulf Westerberg: Att man följer löneutvecklingen på det här området är ett av underlagen i beräkningen av timersättningen.

Vilhelm Ekensteen: Jag vill understryka det som jag var inne på i mitt inledningsanförande, alltså att jobbet som personlig assistent generellt sett är mer kvalificerat och krävande än vårdbiträdesarbete. Jag tycker att det är viktigt att principiellt understryka att assistentarbetet måste kunna betalas bättre. Det är ett mer kvalificerat arbete att hjälpa oss med den personliga hygien, med att äta och att över huvud taget klara av den ofta mycket krävande arbetssituation som det faktiskt innebär att vara personlig assistent. Det är inte något som är förknippat med särskild utbildning eller särskild formell kompetens. Det är något som finns i själva assistentarbetet.

Så apropå det som Rolf Westin säger här om den utgångspunkt man har haft, måste man ändå flagga för att det inte är tillräckligt att ha vårdbiträdeslönen och sätta likhetstecken över hela linjen med personlig assistans och vad som är rimligt för assistentarbetet. Där måste man kunna pröva sig fram till en möjlighet till lönenivåer som är adekvata i förhållande till det mer kvalifice-

rade jobbet som personlig assistans innebär. Det vill jag väldigt klart understrika.

Adolf Ratzka: Jag tycker t.o.m. att det är farligt att knyta assistentnivån till ett enskilt yrke som t.ex. undersköterska eller vårdbiträde. Vi rekryterar ju våra assistenter från alla grupper. Vi vill ha alla utbildningar. Det är verkligen individuellt vilka behov vi anser oss ha. Det viktigaste är att vi kan erbjuda konkurrenskraftiga löner som attraherar just de skickliga, intelligenta och finkänsliga människor som vi kan lära upp, som vi behöver och som vi vill behålla. Då handlar det också om löneutvecklingen. Vi måste vara konkurrenskraftiga. I vissa kommuner kan de erbjuda sina vårdbiträden högre löner. Då får våra medlemmar svårt att anställa assistenter.

Catherine Persson (s): Jag skulle gärna vilja kommentera det här med schablonersättningen eftersom den frågan diskuteras. Jag har kontrollerat det här i min hemkommun, alltså lönekostnaden på årsbasis för en undersköterska. Där ligger timkostnaden på strax under 120 kronor. Då är det beräknat på 13 månadslöner. Även semesterkostnader, en del utbildningskostnader och personalomkostnader ingår. En sjuksköterskelön ligger med samma beräkningar något högre än de här 120 kronorna. Det finns alltså ett visst utrymme upp till de 164 kronorna. Jämförelsen är inte helt korrekt rakt av, men ändå mycket god, tycker jag.

Sedan skulle jag vilja komma till frågorna. Den första frågan går till Kerstin Dahlén på Riksrevisionsverket. Jag skulle vilja ansluta till det som diskuterades nyligen om missbruk och om var gränsen går till bruk inom rätt lagstiftning. Jag tror att det var Lars som sade att då är det ju inte personlig assistans. Nej, det är just det som är poängen. Då skulle jag vilja fråga: Har ni tittat på omfattningen av den s.k. felaktiga användningen? Har ni också tittat på eventuella åtgärder? Behövs det ändringar av lagstiftningen eller är det bristande rutiner eller tillämpningsbesvär som är orsak till den här felaktiga användningen?

Den andra frågan skulle jag vilja ställa till Kerstin Wigzell från Riksförsäkringsverket eller kanske till Birgit Högberg. Det gäller handläggningstiderna som ni berörde och som har varit ganska långa, det vet vi, under de här åren av reformen, även om de har blivit kortare. De långa handläggningstiderna är ofta ett problem – framför allt för den som skall få sin assistans beslutad och också kunna genomföra den – eftersom det är en annan huvudman som måste gå in och täcka behoven under tiden. Anser ni att det går att korta handläggningstiderna ytterligare jämfört med i dag utan att äventyra ett bra arbete, då tänker jag på undersökningsarbetet, och vad gör ni för att jobba med det här? Hur försöker ni komma till rätta med det här för att få fram kortare handläggningstider?

Kerstin Dahlén: Nej, vi har inte någon uppfattning när det gäller omfattningen av den felaktiga användningen. Vad vi vill peka på är å ena sidan de försäkringskassor som säger att man har svårt att få ta del av underlag för vad kostnaderna går till i vissa vårdkooperativ. Ibland är man bara hänvisad till offentligt material, nämligen till årsredovisningen, och det var på årsredovisningsmaterial man byggde de här exemplen.

Å andra sidan finns det försäkringskassor som anser att man, för att kunna bedöma ett eventuellt överskott, måste ha ytterligare riktlinjer för hur man kan bedöma om det föreligger ett felaktigt, alltför stort, överskott. Man har också gjort bedömningen att man skall ha möjlighet att kräva tillbaka eventuella övervinster. Vi har i en granskning föreslagit att man skulle kunna sätta ett tak för hur stora administrationskostnaderna skall kunna bli eller att man har något fast belopp – inte att det följer antalet timmar i assistansersättning.

Birgit Högerberg: Vi har kommit överens om att jag skall försöka säga något om handläggningstiderna, som är mellan tre och sex månader. Jag tror att det är undantag att de går över sex månader. De här ärendena skall ju handläggas av socialförsäkringsnämnd. I det finns det ju dels en viktig rättssäkerhetsfråga, dels en viktig bedömningsfråga eftersom det här inte är ett så stort ärendeslag. Det betyder ju också att det någonstans finns en minimihandläggningstid. Jag tror alltid att det finns anledning att se över handläggningstiderna och se om det finns proppar någonstans.

Men det är ju också så att kassorna i dag har en väldigt svår anspänning på alla ärendeslag. Det här är ett av de 51 eller 52 eller vad det nu är. Jag tror inte att det finns så väldigt stora möjligheter att särskilt minska handläggningstiderna på den här sidan – förutom att vi ständigt bör se över om vi har oegentliga proppar som vi skall försöka att göra något åt. Sedan tror jag personligen att vi mer kan använda andra verksamheters underlag för bedömning än att göra allting själva. Här tror jag att det finns vinster att göra.

Ingrid Söderström: Jag vill bara upplysa om att vi inom Kommunförbundet har startat ett arbete i syfte att titta på snedheter och skevheter i själva lagstiftningen. Då tänker vi på hela LSS. Bl.a. tittar vi på brister i kongruens mellan LSS och annan lagstiftning.

Ulf Westerberg: Jag vill bara, som en kommentar till det Catherine började med, säga att i och med schablonen delas ju inte kostnaderna upp mellan lön och administration. Det innebär att man, även om det kan vara svårt att få det här att gå ihop i alla fall i ett kooperativ, har en större frihet att lägga på mer för kvalificerade insatser hos en assistent än tidigare. Det finns anordnare som har blivit litet förvånade över att de nu får mer pengar vare sig de vill eller inte tack vare schablonen. De har åtminstone möjlighet att lägga det på lönen.

Christin Nilsson (s): Jag har en fråga till Lars Löw, HSO, och jag vill också att Kerstin Wigzell, RFV, och Ingrid Söderström, Kommunförbundet, svarar. Vi har i utskottet haft uppe det här med gränsdragningen mellan kommunens ansvar för skolan och den statliga assistansersättningen. Där trycker vi också på att samarbetet måste utökas i de här frågorna för våra barn och ungdomar. Jag vill veta hur detta arbete har fortskridit. Anledningen till att jag frågar är att de skolor som jag har varit i kontakt med, där man också har skolundervisning osv., inte har speciellt många elevassistenter. De som har personliga assistenter med i skolan får då gå in i det här arbetet i stället. Jag vill höra hur arbetet har utvecklats.

Lars Lööv: Kommunförbundet får väl svara på hur arbetet har utvecklats. Jag kan bara kommentera litet grand som jag gjorde inledningsvis och säga att det finns en del olika motsträvigheter. Det jag nämnde inledningsvis var det motsatta egentligen; alltså att man av olika skäl inte vill få in de personliga assistenterna i klassrummet. Den andra situationen känner jag mer igen från inledningen av reformen, då man på olika sätt sökte få personlig assistans som ett komplement till den personal som fanns i skolan redan tidigare. Hur det har utvecklats vet jag faktiskt inte. Jag tror att man kanske är mer restriktiv till detta i dag när man fått klart för sig att det handlar om personal som man faktiskt inte förfogar över själv.

Kerstin Wigzell: Jag vill bara säga något helt kort när det gäller tolkningen av lagstiftningen på den här punkten. Vi tycker oss märka att det inte finns särskilt många frågetecken. Vi får bara få klagomål från enskilda. Vad som sedan händer i klassrummen får Ingrid Söderström besvara.

Ingrid Söderström: Jag tror inte att det har blivit särskilt stora problem. Jag vet att många har fått behålla sin assistansersättning i skolan. Särskolan har ju som regel tillräckligt med personal för att kunna hantera den här situationen. Ibland kan det ju vara en balansgång när det gäller hur många vuxna man skall ha i skolan. Jag vet inte om Christin har i åtanke det ärende som var nere Skåne, där rektorn för skolan hade vägrat en personlig assistent att vistas i skolan. Jag tror inte att det är ett stort problem. Det har inte kommit till vår kännedom i alla fall.

Birgitta Wichne (m): Vi har ju tidigare varit inne på frågan om fusk – icke önskvärt beteende eller oönskade effekter eller vad man skall kalla det för. Jag tänker därför inte brodera ut just den saken mer än att säga att det ju har psykologiska effekter gentemot allmänheten hur man hanterar allmänna medel. Får man en negativ syn på detta, kan det försvåra för en sådan här utomordentligt god reform. Det var den negativa sidan.

Vi har också hört om positiva sidor i dag. Det gäller t.ex. Birgit Högborg från Västerbotten, som har en viss koppling mellan utredningstiden och kostnaden för det hela. Min enkla fråga mot denna bakgrund är om det förs någon systematisk information och diskussion inom organisationerna om aktuella ärenden – såväl positiva som negativa – och om det förekommer någon kontinuerlig information mellan organisationerna. Annars är ju vi i Sverige specialister på att ha olika revir och olika kassor som aldrig möts. Hur är det hos er?

Vilhelm Ekensteen: När det gäller det här med fusk eller missbruk, tycker jag i och för sig att Birgit Högborg gav ett bra svar, en bra utgångspunkt. I anslutning till det kan jag t.ex. säga att den organisation som jag nämnde, Intressegruppen för assistansberättigade, IFA, just är en sammanslutning av olika verksamheter och enskilda som har med assistansen att göra.

Vi arbetar med något som vi kallar för IFA-godkännande. Det innebär att IFA har ställt upp kvalitetskrav på olika verksamheter för att man skall kunna uppnå detta godkännande. Det innefattar en öppenhet, ett sätt att arbeta som tillgodoser brukarens krav på bestämmanderätt över sin assistans och sitt liv.

Över huvud taget finns det en mängd sådana här saker som är viktiga. Det gäller arbetsgivarskap etc. Det är ett steg i att mer och mer marginalisera det som naturligtvis ändå förekommer, alltså missbruk och avarter. Svaret på frågan är alltså att vi i handikapprörelsen i högsta grad arbetar med utvecklingsfrågorna i denna viktiga reform.

Ingrid Söderström: Jag vill bara kommentera det Ulla Höjgård sade tidigare om att vi har en gemensam grupp. Det har vi haft sedan reformen infördes. Det är en gemensam grupp mellan Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen och Kommunförbundet. Vi träffas regelbundet och dryftar alla de problem som uppstår och går igenom hur vi skall hantera olika förändringar. Det förekommer alltså.

Ordföranden: Då går sista ordet till Elisebeht Markström!

Elisebeht Markström (s): Tack för det. Jag har två frågor. Den ena vill jag rikta till Riksförsäkringsverket och den andra till Kommunförbundet. Den första frågan är alltså till Riksförsäkringsverket. Trots att jag mycket gärna vill ansluta mig till Lars Lööws grundsyn att detta handlar om möjligheter och inte i första hand om svårigheter, vill jag ändå just nu i dag passa på och fråga om något som jag möter litet då och då, nämligen att föräldrar till funktionshindrade ibland har anställning som personliga assistenter långt efter det att man har uppnått folkpensionsåldern. Jag vill veta om Riksförsäkringsverket har någon bild av hur vanligt detta är, eller om detta också är en tänkbar vandringsägen eller myt. Om det nu är så får man fundera över hur detta rimmar med intentionerna i LSS. Även svårt funktionshindrade skall ju ha rätt till ett självständigt liv och därmed också en frigörelse från föräldrarna.

Min andra fråga riktar sig till Kommunförbundet. Det gäller kartläggningen och inventeringarna ute i kommunerna över de psykiskt funktionshindrade som ju psyk-ädel förutsatte skulle genomföras. Gång på gång har vi fått signaler om att ett stort antal kommuner ännu inte har åstadkommit någon inventering. Då kan detta kanske uppfattas som delförklaring till att man för den gruppen inte har gjort det möjligt att också ställa krav på hjälp och stöd enligt LSS. Då vill jag fråga Ingrid Söderström: Hur ser det ut egentligen? Är det så illa som vi har fått höra vill jag veta vad Kommunförbundet planerar för åtgärder för att komma till rätta med detta.

Kerstin Wigzell: Jag tror inte att vi har någon sådan statistik.

Elisebeht Markström (s): Men man kanske kan ha en uppfattning utan att det finns någon statistik.

Rolf Westin: Det finns ju assistenter som har mycket hög ålder, det är riktigt. Men det är ingen stor fråga. Den finns dock där, och den tangerar det som jag sade tidigare. Man måste någon gång se på kvaliteten i assistansen. I vissa lägen kan det finnas anledning att ifrågasätta vad det är för assistans som utförs. Det kan vara ett problem, men när det gäller omfattningen är det ingen stor fråga.

Ingrid Söderström: Jag tror inte att det finns ett samband mellan bristande inventering och att personer med psykiskt funktionshinder inte har fått några

insatser. Detta kan nog tillskrivas hela lagstiftningen. Man kan fundera över: Är LSS en lämplig lagstiftning för personer med psykiska funktionshinder? Jag är tveksam när det gäller en lag där det finns klart preciserat och definierat 9–10 insatser som kanske inte är de insatser som personer med psykiskt funktionshinder är i behov av. Om man söker en insats och insatsen inte motsvarar det behov som man har får man ju ett avslag.

Det andra problemet med lagen är att den förutsätter en aktiv ansökan från den enskilde. Det ligger i sakens natur att det är svårt för en person med psykiskt funktionshinder att vara aktiv och framför allt att vilja ta kontakt med myndigheter för att få sitt behov utrett.

Sedan är det mycket riktigt så att det är en del kommuner – jag vill inte säga många – som inte har gjort någon inventering på det sätt som Socialstyrelsen ansåg att inventeringen skulle göras. Det får vi erkänna. Därmed inte sagt att man inte får insatser. Det finns inget samband däremellan.

Vad gör Kommunförbundet? Kommunförbundet och Landstingsförbundet har sedan någon månad ett samarbete med RSMH och Riks-IFS. Tillsammans skall vi försöka att komma överens om vad en inventering är, vad uppsökande verksamhet är och hur man skall kunna jobba med de här frågorna ute i kommunerna. Tanken är att vi förhoppningsvis efter nyår skall kunna presentera en skriftlig dokumentation som skall kunna utgöra en handledning för kommuner och landsting när det gäller uppsökande verksamhet. Avsikten är också att i dokumentationen redovisa bra exempel som finns ute i kommunerna. Det finns mängder med bra exempel på olika sätt att söka upp och inventera behoven.

Lars Lööv: Jag vill börja med att kommentera den första frågan. Jag tror säkert att det förekommer åldriga föräldrar. Precis som Rolf sade måste man nog titta på detta och annan assistans ur ett kvalitetsperspektiv. Men man får inte glömma en del av anledningarna. Det handlar om människor som har valt att hjälpa sina anhöriga och som under lång tid har gjort det egentligen i strid med samhället, när samhället har velat institutionalisera deras barn eller andra anhöriga. Detta har skapat ett beroendeförhållande som är svårt att bryta på en gång. Man måste jobba långsiktigt med detta.

Mycket kort vill jag påpeka och påminna om att LSS är mer än rättigheter. Ingrid nämnde den uppsökande verksamheten. I 15 § står det att kommunerna skall verka för att den enskildes behov tillgodoses. Den vägen kan kommunerna säkert stötta många som har svårt att söka insatser.

Elisebeht Markström (s): Jag är rädd för att jag inte gör samma analys som Ingrid Söderström när det gäller kopplingen mellan kommunernas inventering och det antal personer som har psykiska funktionshinder i de kommuner där det inte har gjorts någon inventering. Det vore spännande att få veta – om det är någon som sitter inne med den kunskapen – om man kan se någon skillnad redan i dag mellan de kommuner som har respektive inte har gjort någon inventering.

Det är 1 300 personer som har insatser enligt LSS i dag. Finns dessa personer i de kommuner som har gjort inventering eller inte? Jag har inga belägg för att jag har rätt, men jag tar mig friheten att gissa att det finns ett samband

däremellan. Det är precis som Lars Lööw säger, att lagen inte bara är en rättighetslagstiftning. Den innehåller också skyldigheter för kommunerna att utöva uppsökande verksamhet.

Ingrid Söderström: Jag vill inte polemisera i den här frågan, men jag tror att kommunerna har en väldigt god kännedom om de personer som redan finns i systemet, hos försäkringskassan, på arbetsförmedlingen, inom landstinget och i kommunen.

Men det är ett problem hur man skall nå den dolda gruppen. Och det är väl där som vi tillsammans skall försöka att hitta former som man skulle kunna använda sig av.

Ulla Höjgård: När det gäller inventeringar kommer vi att kunna lämna säkrare uppgifter i vår när vi skall avge en rapport om utvecklingen av psykiatireformen. En av de frågor som vi tittar väldigt noga på är inventeringarna, hur det ser ut och vad man har funnit.

I Stockholms län gör man en stor inventering med persondata och individdata som ännu inte är riktigt klar. Enligt denna verkar gruppen vara större än vad vi hade kunnat se när man hade andra data. Men vi vill återkomma och lämna säkrare uppgifter om cirka ett par månader.

Ordföranden: Då vill jag avslutningsvis på socialutskottets vägnar be att få tacka alla deltagare i panelen för att ni har velat komma hit och utförligt berätta om er syn på assistansreformen och ha vänligheten att besvara de frågor som ledamöterna har ställt till er.

Därigenom har ni bidragit till att vi får ett bättre underlag. Ni har fördjupat våra kunskaper. Inom kort skall vi börja att behandla det förslag som regeringen har lagt fram i budgetpropositionen och de motionsförslag som har väckts i anslutning till denna.

Det här är en mycket angelägen reform, det har ju alla betonat. Jag vill varmt understryka detta. Det är viktigt att den når alla som har behov så att ingen grupp som har ett verkligt behov ställs utanför. Men det är också viktigt att höja produktiviteten. Här har förts fram synpunkter och förslag beträffande förenklingar, preciseringar i lagstiftningen m.m. – allt ägnat åt att försöka få ut mer kvalitet för varje krona som anslås till denna angelägna verksamhet.

Än en gång ett hjärtligt tack till alla i panelen.

Jag vill också tacka stenograferna som här har tecknat ned allting. Vi kommer att bilägga ett protokoll med allt som har sagts här i dag till ett kommande betänkande, huruvida det blir budgetbetänkandet eller i ett annat sammanhang får vi återkomma till när vi i utskottet och presidiet har bedömt situationen. Men i vart fall kommer protokollet att så småningom offentliggöras i tryckt skick. Så tack till stenograferna för det arbete som ni har utträttat.

Jag vill också rikta ett tack till Riksdagens förvaltningskontor som har hört sammat socialutskottets önskemål om att göra dessa lokaler mer tillgängliga. Jag vill också tacka för att man har televiserat allt som har sagts till en annan lokal i östra riksdagshuset där ganska många är församlade och har kunnat följa diskussionen.

Jag vill också tacka alla som har kommit hit som åhörare för visat intresse.

Med dessa ord förklarar jag dagens överläggningar avslutade.

1993/94:URD1	FÖRSVARsutskottet: Uppföljning av vapenstöld och vapenförvaring i försvaret
1993/94:URD2	KULTURUTSKOTTET: Bevakning vid centralmuseerna. En kartläggning
1993/94:URD3	FÖRSVARsutskottet: Kommunal beredskap – läge och problem
1993/94:URD4	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET: Varför ökar antalet förtidspensionärer? – regelförändringar, yrkesförändringar och arbetslöshet 1980–1993
1993/94:URD5	KONSTITUTIONSUTSKOTTET: Samhällsinformation – regeringens och riksdagens roller
1993/94:URD6	KONSTITUTIONSUTSKOTTET: Samhällsinformation i riksdagen
1994/95:URD1	RIKSDAGENS UTSKOTT, utvärderingsgruppen: Utskottens roll och inflytande vid några utländska parlament – Förekommer uppföljning och utvärdering?
1994/95:URD2	LAGUTSKOTTET: Kunskapen om konsumentköplagen hos konsumenter och detaljister
1995/96:URD1	UTBILDNINGSUTSKOTTET: Påverkas lärarutbildningen av läroplanen?
1995/96:URD2	KONSTITUTIONSUTSKOTTETS seminarium den 7 mars 1996 KU:s granskning – juridik och/eller politik?
1995/96:URD3	UTBILDNINGSUTSKOTTET Åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism i skolan Studenternas rörlighet mellan högskolorna efter 1993 års reform

1996/97:URD1	NÄRINGSUTSKOTTET Energiomställningsprogrammen
1996/97:URD2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Den nya organisationen för universitetens och högskolornas lokalförsörjning – en uppföljning
1996/97:URD3	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Arbetslivsinriktad rehabilitering - En jämförande studie av anställdas och arbetslösas arbetslivsinriktade rehabilitering
1996/97:URD4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Grundläggande högskoleutbildning Former för politik och planering
1997/98:URD1	SOCIALUTSKOTTET Assistansersättningen Hur fungerar assistansersättningen för personer med stora funktionshinder?

SVERIGES 
RIKSDAG 

Beställningar:
Riksdagens tryckeriexpedition, 100 12 Stockholm

Tel 08-786 41 92, 08-786 41 93
Fax 08-24 37 49
